

Titiraqhimajut Iluaniittut

KANGIQHIPKAIDJUTIKHAIT	2
Inuinnarnik havaktinikkut kavamatkut-angijumik akhuurutait	3
Upalungaijautiluaq Inuinnarnik havaktiliriniq ihumaliurutait hulidjutit 2023mun	3
Apluqhimaagtugut hivitujumik aulajakhami	4
Inuit Inuuqatigiingnikkut Akhuurutigijangit naunaijaidjutaujut qanuriliurutikhat	5
QINIQHUGU KINGULIRMI 1999MIN-2016MUN	7
Inuinnarnik Havaktiliriniq Ihumaliurutait atuqtaujuq hivuani Nunavunguqtinagu.....	7
GN-kut pihimajut Inuinnarnik havaakhatigut upalungaijautinik hamanga 1999min	7
GN-kut angiklitiqtut qilamik qitqani 1999min hamunga 2016mun	8
Amigaitut aalakiit havaakhat kavamatkuni	8
Qaffiuniit inuinnait havaktut amigairjuumijut	8
Inuinnait havaktitaujut amigaitqiat havaanin tapkua ilihariaqaluangitut.....	9
ITQAUMABLUTA HUMILIQAITA UBLUMI 2017-2019MUN	10
GN aulahimaagtumik Nunavunmi angitqijaujuq havagvik.....	10
GN-kut havaktiit ihariagijaaqtut ilihimanirmik imaalu ajuittiarnirmik.....	10
GN-kut nakuunikkut havaktititinnirmik inuinnarnik	11
Qaffiuniit inuinnait havaktut amigairjuumijut	11
Inuinnait havaktitaujut amigaitqijaujut hilataani lqaluit	12
Aktilaangit nuutirnit hulaqutaujut Inuinnarnun havaktitinnirmun	12
Amigaitut havaktit pijakhaqaqtut havakhaarnirmun havaguirjuqiliqtut qakugunuaq	13
Havakhaarnikkut havaguiqhimaajut Inuinnait havaktit pidjutiaqaqtut qajangnautinik tikinahuarutiptingnun.....	13
Nunavunmi Inuinnarnun havaakhat niuvaanirmun ikitut	14
Piqaqtuq ikitunik ilihahimajunik Inuinnarnik pijaangini GN-kut ihariagijainik.....	15
GN-kut akitarliqtut aalanun havaktitijunun ajuittiaqhimaajunik Inuinnarnik	17
GN-kut atuqtait pingahut ajuqhautit Inuinnarnun havaktitinnirmun	17
QINIQHUNI HIVUMUT	19
GN-kut piimajut havaktitijut pijakhanik Inuinnarnik Nunavunmi	19
Nunavunmi kavamatkut kivgaqtuutait aularaanginaqtumik imaalu kivaqtungnirmun....	19
Havakliqtavut hakugingniqaqtumik imaalu ajuittiaqhimanikkut havagvik	20
Tunganaqtumik imaalu pittiaqtumik havagvik.....	23
QANURILIURUTIKHAVUT	26
Tikinnahuaqtait turarviujut fihumagiplugit amigaigjuumijut nampait Inuinnait havaktit..	26
Inuinnait havagvikhait tikinnahuaqtait turangajullu iniqhimajut havagviujut havagvingit	26
Piliuqtugut GN-tamainni tikinnahuaqtakhanginnik imaalu Turarviujut 2023mut	27
Atuliqpaliajavut GN-kut-tamainun hulidjutikhanun upalungaijautinun 2023mun.....	28
Havagviit timiujullu atuliqtait hulidjutinun upalungaijautit hamunga 2023mun	31
GN-kut munaqhivaktun unniudjiplutiklu aullaninganun Inuinnarnik havaktitaulirnikkut.	33
NAUNAIQHITTARUMAGUVIT	35

KANGIQHIPKAIDJUTIKHAIT

Nunavunmi Nunataarutaanut Angirutaa (Nunavunmi Angirutit) atiliuqtauhimajuq uvani 1993mi. Titiraqhimajuq 23 haffumani Nunavunmi Angirutaani tukhularutiqaqtut kavamanun “amigairjuumilugit inuit ilauqatigiingnirut kavamakut havaangini Nunavut Nunataarviup Iluaniittut kivgaqtungnikkut aktilaanganun.” Nunavut nunavunguqhimajuq uvani Qitiqqaautijuq 1, 1999mi. Talvanga, Nunavut Kavamanga pihimahimaaqtut Inuinnarnik havaktiliriniq ihumaliurutait imaalu aulahimaaqtumik akhuuqhutik pijaangani una akhuungnaqtuq pijakhaq uqautigijauluni.

Nunavut Kavamanga ihariagijait Kanadami maniliqtuidjutit auladjutinun imaalu ikajuutikhat atulirnirmun Nunavunmi Angirutit ilaujut Titiraqhimajuq uvani 23. Nutaq Kanadami maniliqtuidjut Inuit havaatigut imaalu havaligtinagit ilihaidjutikhainun pinahuarutit piinariaqijjuq uvnai Qiqajarluarvia 2015mi haffumuuna Nunataarviup Angirutaa imaa qulinik ukiunik hamanga 2013min 2023mun.

Kavamatkut Kanatami tunihihimajut tamatkiumajumik Nunavunmi Inuit Havaktinun Naunaijautinik (NILFA) ilaujuq nutaanguqtiqhimajut uqarijaut maniliqtuinirmun atulirniranun Nunavunmi. Nunavut Kavamanga ihuaqtumik pihimajaat naunaijautit aviktuqhimajumi havaktutigit naunaijattiaqhimajut naunaijautit havangnikkut. Una naunaijaut pidjutigijaaqut havauhiriblugu *Upalungaijautiluaq Inuinnarnik Havaktiliriniq Ihumaliurutait hamunga 2023mun*, kitut ikajuutauniaqtut iniqtirutait mikhaanun kivgaqtungnikkut inungnun kivgaqtuutit.

Aviktuqhimajumi inungnun kivgaqtungniq malruiqtuqhuni amigairjuumijuq amigaitilaangit avatqumajumi 20 ukiut, quviahuutigijaaqut amigaijuuminirit Inuit havaanun havagaanginaqtut imaalu kikliqaqtut havaakhat imaa hamunga 50% atuqtilugu una amigaiqpalianiq. Ilaupkaliqhugillu amigaitut Inuit havakaffungnirmun imaalu himmautaunikkut havaanun, kitut tunihijut havaktinun angitqiatigut ihuangnirmun.

Nunavut Kavamanga tunihijut amigaitunik pijakhanik hapkununga Inuit havaanigiangini aviktuqhimajumi inungnun kavamatkuni. Amigaituniklu pijakhalik ilihaidjutinun, iliharnirmun imaalu havaatigut pivallianirmun ikajuutikhat Inuinnait havaktut imaalu havakaffuktut iliharjuumilugit imaalu maliklugit ihumagijatik havaatigut apqutitik.

Upalungaijautiluaq Inuinnarnik Havaktiliriniq Ihumaliurutait hamunga 2023mun ilaqaqtuq qaujihinikkut Unniudjutit naunaijaqtiaqhimajut naunaijautit kangiqhidjutillu mikhaagun Nunavunmi Havaatigut havaakhat kavamatkullu havagviit. Havagviit imaalu angijut aviktuqhimajumi kuapaliisit upalungaijaqtaillu naunaijattiaqhimajut upalungaijautit amigairjuumidjutikhat qaffiuniit Inuinnait havaktitaujut timiqutimingni.

Inuinnait pijakhaqaqtut amigairjuumijunik pijakhanik havaanik Nunavunmi maniliurutait aulahimaaqtumik aulaliqtuq. Aulahimaaqtumik aulajut mikhaanun kivgaqtungnirit kavamatkuni qanuriniitigit piumajaujut, havaklugit imaalu pihimalugit ajuitut Inuinnait havagviit pimajaitigit Inuinarnun Nunavunmi. Auladjutivullu pihimajut qanuriniitigit inmikkut ihumaliurutait tapkua Inuinarnun ihumaliurutait iniqtirlugit angajukhiini ilihartatik imaalu iliharjuumilutilu iliharnirmi imaalu ilihaidjutini.

Hulidjutait *Upalungaijautiluaq Inuinnarnik Havaktiliriniq Ihumaliurutait hamunga 2023mun* turaaqhimajut pijaangani Nunavut Kavamanga iliturijuminaqtunik iniqtirutait amigaijuuminirmun Inuit havaatigut imaa:

- Aularaanginaqtumik imaalu kivgaqtungnirmun kavamatkuni;
- Hakugiktuq imaalu ajuinikkut havagvik; imaalu

- Tunganaqtumik imaalu pittiaqtumik havagvik.

Inuinnarnik havaktinikkut kavamatkut-angijumik akhuurutait

Nunavut Kavamanga (GN) aulahimaaqtut akhuurutiqaqtut pidjutigilugit pijakhavut ataani Titiraqhimajumi 23mi haffumani Nunavunmi Nunataarutaanut Angirutaa unalu 2015 Nunataarviup Angirutaa. Pihimavakhimayugut GN-kut-tamainun Inuinnarnik havaktinirmun upalungaijautit amigairyuumiyaangini Inuit havaktitauyukharnik nunalaani havaktiuyukharnik taima Nunavut aulatitqhimayuni hamanga 1999min, upalungaijaqhugillu ukiuq tamaat Inuinnarnik havaktinikkut upalungaijautit attautinun havagvingnun imaalu havagviingit nunaptingni timiqutaillu hamanga 2006min.

Kiunautit havangnirinun imaalu atulirninun Inuit havaatigut upalungaijautit uqautigijait GN-kut qitqani timiqutit, havagviit imaalu aviktuqhimajut kuapaliisit:

Qitqani havagvia hapkununga Inuit havaatigut upalungaijaijut GN-kut-tamainun Inuinnaqnik havaktiriniq ihumaliurutait, tutqikhaqhugit havagviit Inuinnarnik havaktinirmun upalungaijainirmun, tunihiblutiklu Inuinnarnun havaatigut pinahuarutinik. Kavamaliqijitkut (EIA) qitqaniitug havagvik hamanga Qitiqqautijug 1, 2013 hamunga Qiqajjalirvia 31, 2019. Hapkua munaridjutikhat nuutiqtajut nutaamun Havaktuliqinun atuliqtaujut uvani Qitiqqautijug 1, 2019mi.

2017mi, EIA havaktait iniqhimaittut titiqqat atuliqhugit GN-kut-tamainun *Upalungaijautiluaq Inuinnarnik Havaktiriniq Ihumaliurutait hamunga 2023* (Upalungaijautiluaq IEP). Upalungaijautiluaq IEP nutaanguqtiqtauhimajut hapkununga Havagviini Havaktuliqijit 2019mi nutaanguqtiqtauniaqtug ihuaqhaqtakpat himautaukpaluuniin 2023mi.

GN-kut Inuinnarnik havaktinirmun tikinahuarutit imaalu turaaqhimajut pijauniaqtut imaanginaq hapkunuuna hulidjutaitigut havagviit imaalu aviktuqhimajut kuapaliisitigut, ikajuqtaulutik qitqaniitunin timiqutit. Tamaita havagviit aviktuqhimajullu kuapaliisit upalungaijaijut ukiuq tamaat Inuinnarnik havaktiriniq ihumaliurutait (IEPs) havaktautilugit nanminiqutikkut upalungaijautinik imaalu maniliqinirmun havauhikhainik attautini ukiuni.

2017mi, havagviit angijullu aviktuqhimajumi kuapaliisit pijariaqaqtullu havaklugit naunaijttiaqhimajunik Inuinnarnik havaktiriniq ihumaliurutait hamunga 2023mun. Ilaliutihimajut havangnirmun imaalu atulirninun inmi IEP, havagviit imaalu aviktuqhimajut kuapaliisit kiunautiqaqtut havaklugit atungnirit Inuinnarnun havaatigut pinahuarutit tunijajut qitqani timiqutit unniudjutigilugillu havauhiit Inuinnarnik havaktinikkut. Kiunautiqaqtut havaktitilutik ihumaliurutinun tunihinirmun havagvingnun-kitunun hivuani-havaktitautinagit pinahuarutit, ilihaidjutit, ajuiqhajullu.

Havagviitigut katimajiit ikajuqtut tutqikharlugit atulirnit Titiraqhimajumi 23mi pijakhat haffumuuna Inuinnarnik havaktiriniq ihumaliurutait. GN-kut Inuinnarnik Havaktinirmun Aulatitijut Katimajiit (IESC) ilaujut angajukhiit tikuaqtauhimajut tamainin havagvingnin aviktuqhimajunilu kuapaliisit. IESC-kut tunihimajut uqautigijamingnik haffumunga Upalungaijautiluaq IEPmun aulahimaaqtumiklu atulirninganun.

Upalungaijautiluaq Inuinnarnik havaktiriniq ihumaliurutait hivuliqhuqtait hulidjutit haffumunga 2023mun

Upalungaijautiluaq Inuinnarnik Havaktiriniq Ihumaliurutait hamunga 2023mun qanuriliurutit havangnikkut upalungaijautit pihimajut tautungnikkut pijauhimajut tamatkiumajunik naunaijainirmun Nunavunmi Havavangnikut havaakhanik imaalu GN-kut havaktinirmun.

Qanuriliurutit havangnikkut upalungaijainiq atan'ngujat havaktakhaat tamna atuqtaujuq inungnun nanminiaqqtunun havagvit havaktitijut Kanatami tamainilu nunarjuami. Ikajuutaujuq havaktitijunun kangiqhimajaamingnik upalungaijariamingnik hivunirmingni havaatigut ihariagijaujunun.

Una hivuliujuq tapkua GN-kut havangnikkut havaanik naunaijautinik tapkua ihariagijaujut hanaqidjutikhanun havangnikku upalungaijautinun. Titiraqhimajuq uvani 2015mi Nunataarutip Angirutaani, Kavamatkut Kanatami pijukhat naunaijarlugit Nunavunmi Inuinnait havangnikkut havaakhanik ikajuutikhanik Inuinnarnik havaktitinnikkut upalungaijautini. Hapkua Nunavunmi Inuinnarnik Havaktitirnimmun Havaanik Naunaijautit (NILFA) unniudjutait tunihijut GNkunun naunaijattiaqhimajunik ihivriurutinik piinarialingnik, upalungaijarnirmik, imaalu ihumagijait Inuinnait kavamatkuni havaakhat. NILFA-kut unniudjutait atuqtaujuq pivallianirmun haffumunga *Upalungaijautiluaq Inuinnarnik Havaktiliriniq Ihumaliurutait hamunga 2023mun* Tamatkiumajullu Unniudjutit.

GN-kut naatait ukua NILFA-kut naunaijautait Nunavunmi Havaatigut havangnirit tamatkiumajullu naunaijautit havagviptingni. Hapkua naunaijautit qiniqhugit havaatigut kavamatkuni, ilihaidjutit imaalu iliharnirit tapkua ilaujut hapkununga havaanun. Naunaijaqtait ingilraanin qanuriniit tadjamilu ajuqhautit imaalu pijakhat Inuinnarnik havaktitirnirmik.

Ilituridjutit hanaqidjutinun havangnikkut upalungaijautait havauhiit tungaviujut hulidjutinun havaktavut amigairjuumilugit qaffiuniit GN-kunni. Havauhiit tunihijut amigaitunik naunaijautinik uvaku kangiqhidjutinik ilauniaqtavut haffumani Upalungaijautiluaq IEP. *Upalungaijautiluaq Inuinnarnik Havaktiliriniq Ihumaliurutait hamunga 2023mun* ilaujuq naunaijaqhimajut Tamatkiuhimajut Unniudjutit. Malikhautihimajut aadjikiikumik haffumunga Upalungaijautiluaq IEP, kihimi tunihijut tamatkiutihimajunik naunaijautinin GN-kut havaangitigut imaalu Nunavunmi havaakhatigut. Ilaujut titiqqattitiraujaqhimajut naunaitkutit imaalu kihiqtitautait naunaijautit tapkua ihumagijaujut qungiarnikkut havagianganani hulidjutikhanun upalungaijautit.

Iliturihimajavut naittumik titiraqhimajut uvani *Upalungaijautiluaq Inuinnarnik Havaktiliriniq Ihumaliurutait hamunga 2023mun*. Upalungaijautiluaq IEP piinarialik tamaini GN-kut ilitarijauhimajut uqauhiit. Upalungaijautiluaq IEP Tamatkiumajunun Unniudjutit piinarialik Qablunaatut tadjainaq piinarialgit.

Tamangnik titiqak piinarialak havaktitijunun imaalu inungnun haffumani Havaktuliqijit qaritaujaliviani. Pingahut tatqiqhiutit naattarangata inniudjutit Inuinnarnik havaktitinnimmun kihiqtitautit paqinaqtullu hamani.

Apluqhimaagtugut hivitujumik aulajakhami

Upalungaijautiluaq IEP titiraqhimajut qanuriliurutikhat aktilarutiqaqtut qanuriniit atuliqtakhat hamunga 2023mun haffuumuna GN-kut-tamainun pinahuarutainun imaalu havagviitigut Inuinnarnik havaktitinnikkut upalungaijautit (IEPs). Ihumaliurutaujut havaangitigut imaalu havangnikkut kitunun kavamatkuni, kihimi uqautaungitut kitut havaat inuuluuniin. GN-kut piqaqtut Maligatigut pijakhanik munaridjutikhanik havaktunun hiamitailinirmik, taimaali upalungaijainiq kitunun havaanun attautinunlu hiamitiqtukhaungitut atan'ngujat hulidjutaini.

GN-kut upalungaijaqtulugit upalungaijautainik kavamatkut, havaktut imaalu havangniaqtut havaktit upalungaijaiblutik inmi inuuhirmingni. Nunavummiit havakhtuk pijakhamingnik iliharnimmun, ilihaidjutikhanik, havaanik, havaatigut havaakhaqhiurnimmun, inmilu inuuhirmingni. Havaakhaqhiuqtut ihumagingitait havaakhat piinarialgit GN-kunni qanuriniilu havaakhat kavamatkuni. Tadjaja havaktit piqaqtut havaangmitigut imaalu inuuhirmingnik tikiuharutinik tapkua aalangurniaqtut hivunirmingni.

Pijaangini amigaijuumilugit inuinnait kivgaqturnirit, havagviit aviktuqhimajumilu kuapaliisit upalungaijajukhat aarnaqhilugit nutaat Inuinnarnun havaktinun, havaklugit imaalu pihimalugit Inuinnait havaktit, himmauhirugillu Inuinnait havaktut kitut taimaaqtut GN-kunni. Hapkua tamaita havaktaujukhat attautikkut, aulahimaaqtumik tuniilutik pinahuarutinik imaalu kivgaqtuutunik ihuaqtumik Nunavunmiunun.

Niriuktugut tapkua auladjutivut mikhaanun kivgaqtuqtut kavamatkunun hivituniaqtuq.

Ilangit havaakhat GN-kunni pijaulimaitut angajukhiit ilihaidjutaitigut ilihaqhimajunun, aigaitut havaakhat pijariaqaqtut iliharjuummivingni iliharnirmik. Pijariaqaqngiaqtut amigaitunik qulinik ukiunik qaffiuniit Nunavunmi inuinnait iliharlutik ilihaidjutunik ajuittiaqhimanikkut havaanun humi GN-kut piqaqtut amigaitunik havaakhanik, ilihaijnik munaqhinikluuniin.

Iliuraqhimajavut ihumagijaujukhanik tikinahuarutinik imaalu turaarutinik amigaijuumidjutikhanik qaffiuniit Inuinnait havaktit GN-kunni hamunga 2023mun. Amigaitunik pidjutiqaqtut munaridjupta munarinirmik, ilihimajugut piqaqtut qajangnautinik tikilimaitavut hapkua tikinahuarutit. Pinaqtugut, kihimi, aulahimaaqtumik nakuunikkut kivgaqtungnirmun kavamatkuni.

Imaalu qujaginaq hivitujut aulanikhat nunami tariumilu, nutqaumaluta ilaani ihumagilugit humi qaihimajugut humunlu aulajugut..

Upalungaijautiluaq Inuinnarnik Havaktiliriniq Ihumaliurutait hamunga 2023mun pidjutiqaqtut nutqalangnirmik hivitujumi aulaniit mikhaanun kivgaqtungnirmun kavamatkuni uvagut:

- Kingumun qinirluta humi qaihimajugut hamanga 1999min;
- Qinirluta humiiliqaita ublumi;
- Qinirluta hivumut humungaudjutiingnun; imaalu
- Naunaijarlugit atugahavut tahamungariaptingni.

Inuit Inuuqatigiingnikkut Akhuurutigijangit naunaijaidjutaugut qanuriliurutikhat

Maliktavut auladjutiingni iinik Inuit Inuuqatigiingnikkut Akhuurutigijangit tapkua akhuungnaqtut Kavamatkunun Nunavunmi:

- **Inuuqatigiitsiarniq:** Pittiaqhugit aallat, inuuqatigiit munarilugillu inuit.
- **Tunnganarniq:** Pihimablugit nakuunikkut ukpiruhuutit angmaumajumik, tungahuktinirmik ilauqatigiingnirmiklu.
- **Pijitsirniq:** Kivgaqtuqhuni imaalu tunihiluni ilangnun/nunallaamunlu.
- **Aajiqatigiinni:** Ihumaliurniq uqaqtigiingnikkut tamarmiklu angiqatigiiklutik.
- **Pilimmaksarniq/Pijariuqsarniq:** Ajuiqhavallianikkut ilitturivalliaplugu qungiaqtaublutik, ajuqitunirmun, atungnikkut, akhuurutikullu.
- **Piliriqatigiinni/Ikajuqtigiinni:** Havaqatigiingnikkut atauttikut pinahuaramik.
- **Qanuqtuurniq:** Nutaanik piliuqniq imaalu ikajuhimaatumik.
- **Avatittinnik Kamatsiarniq:** Pittiarnikkut imaalu munarittiarlugu nuna, huradja, avatiilu.

Turaaqtavut, pitqujaujut Talimani Katimadjutaini pitquidjutit uvaptingnun imailiurluta:

- Tunihiniaqtugut iliharnirmik ilihaidjutiniklu upalungaijautikhat nutaqqanun, inulramirnun iningnirnunlu ihuaqtunik ikajuutunik inungnun iliturijuminaqtunik havaanik haffumuunga Sivummuaqpalliajjutivut.
- Hakugikhijuumirniaqtaqqut Nunavut aalangajuq aviktuqhimajuq Kanatami nunarjuamilu haffumuuna Inuunivut.
- Havaktugut havaqatigiingnikkut hivumuuriangini tikinahuarutit imaalu hivunikhainun Nunavunmiun haffumuuna Katujjiqatigiinnivut.

QINIQHUGU KINGULIRMI 1999MIN-2016MUN

Qiniqhimabluni kinguniptingnun humit qaihimajugut aulajaptingni, itqaumajaqqut atuqhimajavut hamanga Qitiqqautijuq 1999min hamunga Qiqaijalirvia 2016 taimaali aularutaujuq piliurninga Nunavut nungulviqaqhuni maniliqinikkut ukiungani humi 2015mi Nunataarutip Angirutaa atiliuqhimajuq.

Inuinnarnik Havaktiliriniq Ihumaliurutait atuqtaujuq hivuani Nunavunguqtinagu

Nunavunmi Nunataarutaanut Angirutaa (Nunavunmi Angirutit) atiliuqtauhimajuq uvani 1993mi. Amigaitut katimajit ilaujut upalungaijautaani piliurniranun Nunavut uvani Qitiqqautijuq 1, 1999mi, ilaujut Kavamatkut Nunatsiami, Kavamatkut Kanatami, ukualu Tungavik Havaqatigiiktunik Nunavunmi (tadja Nunavut Tunngavik Incorporatedkut imaaluuniin NTI). Hapkua katimajit havakhtuk attautimun atiat Nunavunmi Atulirinikkut Katimajit, ilaujut upalungaijautainun nutaap aviktuqhimajup kavamakhaanik ukualu Inuinnait havaktilugit imaa 50pusat tamaini havaakhatigut kitunun.

Nunavunmi Atulirinikkut Katimajit naunaijaqhugit havaakhatigut halilijunun imaalu upalungaijaqhugit Inuinnarnik havaktikhanik imaalu iliharnikkut upalungaijautinik. Hapkua upalungaijautit ilitarijaat tapkua ajungnarniaqtut pqaaitangini naamajunik Inuinnarnik kitut ajuittiaqhijugut hapkuninga Kavamatkut havaanginik tapkua pijariaqaqtut iliharjuummivingni iliharnimik iliaqhijugut. Pidjutigigaluaqhugit tamaita akhuurutit, nutaaq Nunavut Kavamanga piliuqhimajut imaanginaq 44 pusanmik Inuinnarnik havaaqaqtut uvani Qitiqqautijuq 1, 1999mi. Una ilaujuq 789 Inuinnait havaktit nuutiqtajugut hapkunanga Kavamatkunin Nunatsiamin imaalu 44 Inuinnait havagviukaffuktumin Havagviva haffuma Kamisilaulaktup.

GN-kut pihimajut Inuinnarnik havaakhatigut upalungaijautinik hamanga 1999min

Nunavut Kavamanga havaktaat hivitujumik-kikliit hanaqidjutit maligahanik ihumajut Inuinnatnik Havaatigut Upalungaijautit havaktauhimajut uvani 1999-2000 milu. Una upalungaijaut naunaijaqhugit hulidjutit imaalu pinahuarutit atuliqtaujuqhat qakugu. Amigaitut hapkua pinahuarutit ihuaqtut imaalu atuqtauhimaaqtut.

GN-kut-tamaini atulirnit upalungaijautinik affumunga 2003-2008mun imaalu 2009-2013mun turaaqhimajut ihuaqhijuumirlugu hivuani hanaqidjutiluaq, hivuliutilugit Inuinnait havaanun pinahuarutinun, atulirlugilu. Hapku aupalungaijauti ihumgajugut kanatap maniliqtungniaqtait Nunavunmi atulirinikkut aulahimaarniaqtut hamunga 2003mun. Atuqtilugu tugliq atulirniha hamanga 2003min hamunga 2013mun, kihimi, GN-kut tunijaujut kikliqaqtumik atulirinikkut manikhanik imaalu naunaijautiqangitunik haffumunga Inuinnarnun Havagvikhatigut havaanik Nunavunmi.

Unniudjutaugaluaqhutik 2006mi kivgaqtuqtup unniudjutait ikajuutinik ihariahungnirmun atulirianganu Titiraqhijugut 23mi, katimajut angirutingit uvani kimi Qiqaijaluarvia 2015mi, humi una Nunataarutip Angirutaa atiliuqtauhimajuq atulirnikhaanun hamanga 2013min hamunga 2023mun.

Havaktitiublutik, GN-kut maniliurahaqpaqtut pivallianirmun havaktinun. Piqangitumik aulahimaqtumik manikhamik, kihimi, havaktitijugut nutaatqiamik Inuinnarnik havaktitinikkut upalungaijautinik hamanga 2003min hamunga 2015mun tapkunanga tautuktuumijaaqtajugut Nunavunmun kingulirni ukiuni.

GN-kut angiklitiqtut qilamik qitqani 1999min hamunga 2016mun

Atuqtilugu GN-kut hivuliq ukiuq auladjutait, kavamatkut ilaujut naamavjaktuq 1380 havaakhat havagviini, Nunavunmi Ilihariaqpaallirvik, ukualu Nunavunmi Igluliqijurjuatkut. GN-kut angiklijut qilamik amigaitqijauliqtut 2700 havaakhat uvani Qiqaijalirvia 2001mi amigaitqiarlu 4,650 havaakhat uvani Qiqaijalirvia 2016mi (ilaujut Qulliq Alrujaqtuqtunik Ikumadjutiit).

Hivuani Nunavuguqtinagu, munaqhit havaktitaujut aanniaqtailinikkut katimajiinin imaalu ilihaijit aalaalu iliharvingnun-pihimajut havaat havaktitauhimajut iliharnikkut katimajiinin. Nunavunmi Atulirnikkut katimajiit ilaungitaat hapkua havaat upalungaijautini havaktukhaqhiuriami imaalu havagiangani Inuinnarnun havaakhanik nutaani aviktuqhimajumi kavamatkuni.

Aanniaqtailinirmun ilinniaqtulijit katimajiit umikhimajut uvani 2000mi havagvitiklu GNkunun havaktinguqtut. Una aalanguqtirniq pidjutigijaat GN-kut tapitirutigijait amigaitilaangit hivulirni malruk ukiuni auladjutinun.

Nunavunmi piqaqtut inulraminrnik amigaijuumijunik inugiangnirit, taimaali GN-kut ilaliutihimaaqtait havaakhat attautini ukiuni pihimajaangani imaalu ihuaqhiuumirlugit kivgaqtuutit Nunavunmi. Qitqani 2001mi unalu 2016mi, amigairjuumijut Ajuittiarnikkut imaalu Auladjutikkut Ikajuutit havaakhat qanuriniitigut. Amigairjuumijut qaffiuniit munaqhit, ilihaijit imaalu aalat iliharvingnun-pihimajut havaakhat pidjutaugut anginiqharmik amigaingnirit hapkunani qanuriniini.

Amigaitut aalakiit havaakhat kavamatkuni

Kavamatkut Kanatami pihimahimaaqtaat Kanatami Havaatigut Nunaijautit (NOC) auladjutait naunaijariangini havaakhat qanuriniilu havaat Kanatami Havaakhatigut. Katitqhimajut havaakhat pihimajut qanuriniitigut havaakhat qanuriniilu iliharakhat ilihaidjutailuuniin (“ajuinikkut qanuriniit”) tapkua ilaujut havaakhanun.

GN-kut havaktitaat una NOC attautinun havaanun ilaujuq havaat naunaijautainun havauhiq. Havaatigut naunaijautit atuqtaujunun naunaitkutinin kangiqhijaangini ingilraanin aulaniit havaat Nunavunmi kavamatkuni.

Pihimajut havaatigut naunaijautit hamanga 1999min hamunga 2016mun:

- GN-kut angijumik amigaitunik havaakhalgit, havaakhaqqtut tamaini havaakhatigut qanuriniit kihimi tapkua ilaujut ikajuutit nunamiitunun piqtut imaalu nautiijut.
- Havaakhat GN-kunni aadjikiit aalani Kanatami kavamatkut havagviinun katimajiit.
- Naamavjaktut 79pusat GN-kut havaakhat tapkua pidjutiqaqtut iliharjuummivingni iliharnirmik, ilihaidjutinik akhullu atungnirit havaatigut.
- Ilakkua 21pusat havaat tapkua ilaujut angajukhiini ilihharhimajukhat initiqhimalutik imaaluuniin mikijumik iliharnirmik.
- Ilangit havaakhat attautini imaalu ajutaitigut qanuriniit aulangituq hamanga 2007min, attautimullu qaffiuniit havaat amigaiqpaliajut.

Qaffiuniit inuinnait havaktut amigairjuumijut

GN-kut piqaqtut siksiniq angijunik qanuriniit havaakhat: Atan'ngujat, Angajukhiit atan'ngujat, qitqani atan'ngujat, Amigaitunik havaalaaq, Auladjutinun Ikajuutikhaq. Inuinnait havaaqaqtut kihiqtitautait naittumik titiraqhimajut havaatigut qanuriniit hitamaiqtuqhimajut *Mikhaanun*

Kivgaqtungnirmun Kavamatkuni (TRPS) unniudjutaujut kitut piinarialgit Havaktulijijit qaritaujaliqiviani. TRPS unniudjutait takunaqtut:

- Qaffiuniit Inuinnait havaktitaujut GN-kunni amigairjuumijut hamanga attautimun 943 Qiqajalirvia 2001min hamunga 1,723 Qiqajalirvia 2016mun.
- Inuinnait havaktitaujut amigaitqijaujut Titirqiqinikkut Ikajuutinik havaktut qanuriniini imaalu ikitqiat Atan'ngujat hamanga 1999min hamunga 2016mun.

Inuinnait havaktitaujut (% Inuinnait) pusatingit Inuinnatnik havaktiqaqtut havaakhat. Inuinnait havaktitaujut amigairjuumijut hamunga 43 pusanmun uvani 2001min hamunga amigairjuumijut imaa 52 pusanmun uvani 2009mi. Ikiqijuumiqut hamunga 50 pusanmun uvani 2012mi aulajuituq huli, amigairjuumigaluaqtulugit qaffiuniit Inuinnait havaktut. Una pidjutigijaat GN-kut nakuunikkut pihimablugit havaktinik Inuinnarnik, amigairjuumigaluaqtulugit qaffiuniit havaakhat qaffiuniillu havaakhat havaktuqaliqtut.

Inuinnait havaktitaujut amigaitqiat havaanin tapkua ilihariaqaluangit

Havaktitinnikkut naunaijautit atuqtaujut Nunarjuami Havaatigut Naunaijautit (NOC) iliturivallialugit Inuinnarnik havaktitnirmun naunaijattiarlugit aktilaangitigut atuqtakhavut qiniriangini GN-kut siksiujut angijut havaatigut qanuriniit.

Pihimajut havaatigut naunaijautit hamanga 1999min hamunga 2016mun:

- Anginiqharmik amigaijuumijut qaffiuniit Inuinnait havaktit hitamani havaakhatigut havaakhanis: Atan'ngujat, Maniliqinikkut Titirqiqinikullu, Iliharnikkut, inugiangnikkut, nunallaatigut, imaalu kavamatkut kivgaqtuutait, imaalu Kivgaqtungnikkut havaakhat.
- Inuinnarnik havaktiqaqtut ikivjaktut Aanniaqtailinirmun havagviini.
- Inuinnait havaktitaujut ikitqiat havaanin tapkua pidjutiqaqut iliharvikjuani naunaitkutinik imaalu/imaaluuniin havagvigivangnikkut. Amigaitut hapkua havaat maligaqaqtut ajuittiarnirmun¹, kitut piqaqtut kitunun iliharnikkut pijakhalgit ataani maligat (imaatun ihuaqhajit, munaqhit, ilihajit).
- Inuinnait havaktitaujut amigaitqijaujut havaanin kitut ilaujut havakhutik ajuiqhaqtut havaanin imaalu ilihaqtitablutik havagvingni havakhutik. Amigaitut hapkua havaat pijaujaaqtut angajukhiit iliharviini ilihahimajunun ilihahimangituluuniin.

¹ Pijaarnirit maligaqaqtut havaakhat ihumagijaujut hilataanin atanirnin pijaangini tapkua pitqujaujut ajuittiarnirmun imaalu atuqtaujut maliktauhimajut ajuittiarnirmun havaanun.

ITQAUMABLUTA HUMIILIQAITA UBLUMI 2017-2019MUN

Itqaumabluta humiiliqaita ublumi aulajaptingni, akhuurutigijaqut atuqtaunia aularutaa maniliqinikkut ukiungani 2016-2017 taimaali humi havaliqtaqut una *Upalungajautiluaq Inuinnarnik Havaktiliriniq Ihumaliurutaa 2023mun.*

GN aulahimaaqtumik Nunavunmi angitqijaujuq havagvik

Kavamatkut havagviit ilaujut kanatami, aviktuqhimajumi imaalu haamlani kavamat Nunavunmi. Una havagvik havaktitijug amigaitunik Nunavunmi Inuinnarnik tamainin havagvingnin attautimun. Naunajautinun pihimajut haffumani 2017mi Nunaqaqaaqtut Inuit Naunajajaqtajut, hapkunani Nunavunmi Inuinnait kitut havaktitajut aviktuqhimajumi, naamavjaktuq 55pusat havaktut kavamatkuni Nunavunmi kanatami, aviktuqhimajut haamaluuniin aktilaangini.

Nunavut Kavamanga anginiqhait havaktitijut aviktuqhimajumi Nunavunguqtitautilugu. Qaffiuniit havaat GN-kunni amigairjuumijut hamanga 4,650 uvani Qiqajjalirvia 2016 hamunga naamavjaktuq 5,138 uvani Apitilirvia 2019. Qaffiuniit havaat amigaiqpaliajut tamaini GN-kut havaatigut qanuriniit, tamavjaita havaatigut qanuriniit, tamaita ajuinikkut qanuriniit.

Havaktitiublutik, GN-kut pidjutiaqut imaa:

- Aulahimaaqtumik angiklijuumiqtug;
- Aulahimaaqtumik uqariijautigilugit amigairjuumilugit ihuaqhijuumirlugillu Inuinnarnik havaktitirnirmik;
- Turaaqtauhimajut iliharnirmun, Ajuiqhahimaaqtumik imaalu pivallianirmun ihuaqhijuumiriangini pijaarnirit Inuinnarnik havaktitirnirmun;
- Ihuaqhijuumirlugu tungavik haffumunga munaridjutikhaq havaktuliqiiinun; unalu
- Aulahimaaqtumik akhuurutit pidjutiqalirlugit ukpirijaitigut-pihimajut katimajit.

GN-kut havaktiit ihariagijaqut ilihimanirmik imaalu ajuittiarnirmik

GN-kut havaktiit ihariagijaqut ilihimanirmik imaalu ajuittiarnirmik kivgaqturiamingni Nunavunmiunun ihuaqtumik. Naunajautivut takunaqtut tapkua GN-kut havagviit timiqutailu, naamavjaktut:

- 55pusat havaakhat tapkua pijariaqatut iliharjuuminirmik iliharvikjuani;
- 24pusat havaakhat tapkua pijariaqatut iliharvingmin naunaitkutunik havaatiguluuniin iliharnirmik;
- 17ousat havaakhat pijariaqatut tapkua angajukhiinin iliharnirmik initiqhimajunun; imaalu
- 4pusat havaakhat tapkua mikijumik iliharnirmik ilihaqhimangitumikluuniin.

Napavjait GN-kunni havaakhat tapkua pijariaqatut iliharvikjuani iliharnirmik havaakhat maligatigut ajuittiarnirmik, ilaujut maniliqijit, ihuaqhaijit, apiqhuivingmi ikajuqtit, munaqhit, ilihaijillu. Hapkua havaakhat piqatut kitunik Laisiqarlutik pijariaqatut iliharvikjuani ilihahimalutik kitunun ilihaidjutainun ilihaqtamingnik.

Hamanga 2013mi, Inuinnait kivgaqtuqtut naamavjaktut 32pusat havaani pidjutiqaqtunik iliharnirmik iliharvikjuani. Tamaini ajuittiarnikkut qanuriniit, Inuinnait kivgaqtuqtut qulaaniitut tamaini GN-kut naunaijaidjutaini imaa 50 pusat.

GN-kut ihivriughugit havaakhaat naunaijautait imaalu havaakhat nuititauhimajut pijaangini tapkua iliharnikkut, atuqhimanikkut imaalu aalatajuiniqhait pijariaqaqtut havagiangini imaalu ajuqhautiqangitaangini Inuinnarnun havaanun. Ilangit qanuriniit havaakhat, mikhijuumiqhugit iliharnikkut pijakhat imaa tunihibluta havagviup iluani iliharnirmik havaktunun kitut havaktitaujut ilanginik ilihaghimajainik. Amigaitut nunallaanun-pihimajut havaakhat tapkua havaakhat ukpirinikkut pijariaqaqhutik havaktukhat piqarlutik nakuunirmik Ihuinnaanginikkut Naunaitkutit imaalu Qajangnarnirmik Havagviujumi Naunaijaqngit havaktitautinagit.

GN-kut nakuunikkut havaktititirmik inuinnarnik

Hamanga 2008min hamunga 2014mun, Inuinnait havaanikpaktut nuititauhimajunik havaakhanik GN-kut havaakhainun akiit akikitqiat akiinin inuinnaungitut havaktitaujut. Kingulirni ukiuni, anginirharmik nakuunikkut havaaniktijugut Inuinnarnik, ukunaniluaq hilataani Iqaluit.

Havaakhanik nuititirijut hapkununga GNkunun havaanginik qitqani nunallaat piumajauluaqtut amigaitunik uuktuqtuqaqtut Inuinnarnin nuititihimajunin Iqalungni mikijuniluuniin nunallaani. Aviktuqhimajumi naunaijautait imaituq talimat inuinnait uuktuqtut GN-kut havaakhanik nuititauhimajunik uvani 2016mi-2017milu. Attaitit havaakhat nuititauhimajut qitqani nunallaani tunijaujut amigaitilaaqaqtut saivanik uuktuqtunik Inuinnarnin pingahutauq Iqalungni imaalu talimat mikitqianik nunallaani.

Avatqumajumi kinguliit ikitut ukiut, GN-kut havaktitijut inuinnarnik amigaitqijamik hilataani Iqaluit amigaitilaanginin Iqalungni Nunavunmilu tamaanin.

- 2015mi-2016milu, Inuinnait tujuqtut 20pusat tamainun havaakhatigut uuktuutunik humilu 54 pusat nuititauhimajut havaakhat tapkua havaktiniktut Nunavunmi, kihimi 75 pusat havaakhat tapkua havaktiniktut nunallaani hilataani Iqaluit.
- 2016mi-2017milu, Inuinnait tujuqtut 24pusat tamainun havaakhatigut uuktuutunik humilu 47 pusat nuititauhimajut havaakhat tapkua havaktiniktut Nunavunmi, kihimi 75 pusat havaakhat tapkua havaktiniktut nunallaani hilataani Iqaluit.
- 2017mi-2018milu, Inuinnait tujuqtut 18pusat tamainun havaakhatigut uuktuutunik humilu 53 pusat nuititauhimajut havaakhat tapkua havaktiniktut Nunavunmi, kihimi 70 pusat havaakhat tapkua havaktiniktut nunallaani hilataani Iqaluit.

Qaffiuniit inuinnait havaktut amigairjuumijut

Qaffiuniit Inuinnait havaktut GN-kunni amigaijuumijut hamanga 1723min uvani Qiqaijalirvia 2016 namavjaktumun 1835 uvani Apitilirvia 2019mi. Inuinnait havaktitaujut amigaitqijaujut Titirqiqinikkut Ikajuutinik havaktut qanuriniini imaalu ikitqiat Atan'ngujat.

Naunaijautivut takunaqtut ilangit akhuungnaqtut aulaniit Inuinnait havaatigut hamanga 2016min:

- Inuinnait havaktitaujut aulajuitut imaa 50pusat hamanga 2016min hamunga 2019mun, amigaijuumigaluaqhutik Inuinnait havaktut. Kihimi, Inuinnait havaaniktitaujullu naamavjaktumik aadjikiiktut amigaitilaangit inuinnaungitunun. Una nakuuhijuumiqtuq kingulirni ukiuni.
- Talimani havaanin, Inuinnait havaktitaujut aadjikiiktumik amigaitilaangit amigaitqijaujuluuniin innuinaungitunin: Maniliqijit ukualu titirqiqijit, Nunami imaalu

iliuraqhimajut nalunaqtulijit; iliharniq, inuliqiniq, nunallaat, kavamatkut kivgaqtuqtiit, titiraujannikkut, pitquhikkut, ulapqidjutikkut imaalu ulapqinirmun; Havagvikjuat imaalu auladjutit.

- Qaffiuniit Inuinnait havaktit amigairjuumijut tamaini ajuinikkut qanuriniini atuqtilugu ukiuq. Inuinnait havaktut amigaijuumijut tamavjaini havaakhani tapkua ilaqaqtut iliharnikkut naunaitkutiqaqtunun imaaluuniin havaatigut ilihaidjutikkut.

Inuinnait havaktitaujut ikitqiat havaani tapkua pidjutiaqaqtut iliharvikjuani naunaitkutininik imaalu/imaaluuniin havagvigivannikkut, ilaujut maligaqaqtut havaakhat. Hamunga Qiqaijalirvia 2018mi, naamavjaktuq 25pusat havaat GN-kunni maligaqaqtut havaakhat. Inuinnait havaktitaujut imaanginaq 26pusat maligaqaqtuni havaani uvani Qiqaijalirvia 2018mi.

Inuinnait havaktitaujut amigaitqijaujut havaani kitut ilaujut havakhutik ajuiqhaqtut havaanik imaalu ilihaqtitablutik havagvingni havakhutik. Amigaitut hapkua havaat pijaujaaqtut angajukhiit iliharviini ilihaqhimajunun ilihaqhimangituluuniin.

Inuinnait havaktitaujut amigaitqijaujut hilataani Iqaluit

Naamavjaktut 60pusatof GN-kut havaangit najugaqaqtut hilataani Iqaluit. Uvani Apitilirvia 2019mi, Inuinnait havaktitaujut imaatun ituq 70pusat amigaitqijaujut napaini tamaita nunallaat. Inuinnait havaktitaujut imaatun ituq 34pusat Iqalungni.

NILFA-kut naunaijaqtaat nunatigut aulaniini pidjutauluaqtut kiklinitirutaujut Inuinnarnik ilaunirmik havaani havaakhani imaalu piinarialingmik kavamatkut havaakhaini tamaini aviktuqhimajumi. Qitqani 2011min unalu 2016mi, 93pusat Inuinnait Nunavunmi nuuhimangitut nunamingnin. Hapkunanga Inuinnarnin kavamatkuni havaktut kitut nunagiluaqtaat Nunavut, 81pusat havaktut nunamingni 81pusat nuuhimangitut havagiamingni kavamatkut havaangini.

Aktilaangit nuutirnirit hulaqtaujut Inuinnarnun havaktinirmun

GN-kut naunaijaqtaat havaktukhaqhiurnirit amigaitilaangit pusatingitigut angiqtauhimajut havaakhat tapkua havaktuniktut havagaanginaqtunik havaktinik kikliqaqtuluuniin havaktit. Amigaitilaangit havaktuliiqitigut tapkua piinarialgit havaktullu pijaamingnik kavamatkut pitqujaitigut imaalu auladjutikkut hivuliujukhat attautini havagvingni timiqutinilu.

GN-kut amigaitilaangit ikilijuumiqut hamanga 77pusanmik uvani Qiqaijalirvia 2013mi hamunga 71pusanmun uvani Apitilirvia 2019mi. Pihimajaangani imaalu amigairjuumilugit amigaitilaangit, havagviit imaalu timiqutaujut havaktukhaniklugit nutaat havaakhat kihimi havaktukhanilugit havaktuqangitut nuutirnirmun.

Aalanguqtirutit amigaitilaangit naunaijaqhimajut qaffiuniit GN-kunni havaktit havagaanginaqtut kikliqaqtuluuniin havaktut kitut havaguiqhimajut GN-kunni ukiuq tamaat aalakiqaqtut qanuriniit, ilaujut havakhaaqtut havaguiqtut, taimaaqtiqtut, kikliit tikitut katulaangit, havaguiqtitaujut, imaalu anitaujut. Ukiuni aalanguqtirnirit amigaitilaangit aalakiit anginiqharmik ukiumin ukiunun; imaituq 12pusat uvani 2017-2018 unalu 21pusat uvani 2018-2019.

Havaktukhaqhiurniq havakhat havaktuqangitunun hivuliujaujut tamaini kavamatkuni hakugikhijuumiriangani auladjutit amigaitilaangit amigaijuumilugilu ihuaqhijuumilugilu Inuinnarnik. Inuinnarnik havaktitirnirmun pinahuarutit pidjutiaqaqtut havaktitirnirmik amigaitqijanik Inuinnarnik, kihimi ilaliutilugit pijaarnivut ikajurlugit Inuinnait havaakhainun pinahuarutit imaatun ajuiqhaqtut, ajuqitquqtaujut, ilihaqtilugilu havaktit iliharjuumijaangini.

Amigaitut havaktit pijakhaqaqtut havakhaarnirmun havaguirjuqiliqtut qakugunuaq

Himautaujut ilaujut havaktit kitut havagungnaiqtut kavamatkuni havakhaarnirmun havaguinirmun. Hapkua havaktut kitut havagungnaitut GN-kunni uvani 2018-2019milu, 13pusat havakhaarnirmun havagungnaiqtut. Hivungani pijakhat havaktit havagungnaiqtut havakhaarnirmun itqungniaqtaujut, aalangajut aalanin qanuriniinik himauhiqtungnirmun.

Naunaijautivut takunaqtut tapkuat GN-kut havaktut havakhaaliqtut. 2013mi, naamavjaktut 32pusat attautimun GN-kut havaktut ukiungit 50 avatqutuluuniin. Hamunga 2017, 36pusaat havaktut ukiuqaqtut 50 avatqutuluuniin. Iningninguqtut ukiungit naunaitkutait havaani tapkua ilaujut havaami havakhutik ajuiqhaqtut ilihimajuluanin. Nukaqhiujut ukiungit naunaitkutait havaani tapkua ilaujut angajukhirni ilihaqqhimajut, kihimi iliharjuumihimangit.

Inirninguqpalliajut havaktut pidjutiaqtut amigairjuumidjutijut himauhirnirmik havaamingnik havakhaarnirmun havagungnaiqtut. Uvani GN-kunni, havagaanginaqtut havaktit pijariaqaliqhutik havakhaangnirmun havaguiqnirmik pihimajut qanuriniitigut ilaujut iningninguqpalianirmun imaalu ukiungitigut kivgaqtungnirit. Atuqtavut taidjutait“havakhaarnirmun havagungnainiq” taimaali havaktit ihumaniqtut havakhimaarlutik havaguiqtaalirumik.

Havaktitinikkut naunaijautit ilaujut itqungniarutit havakhaarnirmun havaguingniaqtut havagaanginaqtut havaktit hamanga 2017min hamunga 2023mun. Uvanga Qiqajalirvia 2017mi, attautimun havakhaarnirmun havaguingniaqtut naamavjaktut 16pusat tadjamin GN-kut havaktit, ilaujut:

- 21pusat havaktit havaani tapkua ilaqaqtut iliharvikjuani ilihaqhimajut naunaitkutaqaqtut;
- 11 pusat havaktit havaani tapkua ilaqaqtut iliharvingni naunaitkutiaqtut havaatigut ilihaidjutinik;
- 9 pusat havaktit havaaqaqtut tapkua ilaqaqtunik angajukhirni ilihaqhimanirmik iniqtiqhimajut; imaalu
- 18 pusat havaktit havaaqaqtut tapkua ilihajuumijariaqangitut imaaluuniin ilihaqhimangit.

Havakhaarnikkut havaguiqhimajut Inuinnait havaktit pidjutiaqtut qajangnautinik tikinahuarutiqtun

Pijaangani inmi Inuinnariktikinahuarutit imaalu turaarutit, havagviit imaalu timiqutit havaktitijukhat ilaliutilugit Inuinnarnik havaktinik imaalu himauhirlugit Inuinnait kitut havagungnaitut GN-kunni, ilaujut tapkua kitut havaguiqtut havagaaqpangnirmun.

Uvanga Qiqajalirvia 2017mi, 15pusat tamaita Inuinnait havaktit GN-kunni havaguiqtaaliqtut havagaaqpangnirmun hamani 2023mi.

- Havaguingniaqtut havagaaqparnirmun Inuinnait havaktit anginiqhaujut havaani tapkua ilqaqtut iliharvikjuani iliharnirmun naunaitkutiaqtut/ havagaaqpakhimajut havangni atuqhimajut. Amigaitqiat 150 Inuinnait havaktit (26pusat tadjamin Inuinnait havaktut hapkunani havaani) havaguiqtaaliqtut havagaaqpangnirmun hamani 2023mi.
- Havaani tapkua ilqaqtut iliharvingni naunaitkutaqaqtut imaaluuniin havaatigut ilihaqhimajut, naamavjaktut 40 Inuinnait havaktit havaguiriaqaliqtut havagaaqparnirmik hamani 2023mi.

- Havaani tapkua ilaqaqtut angajukhiit iliharviini ilihaqhimajut iniqtiqhimajut, naamavjaktut 50 Inuinnait havaktit havaguiriqaqtiqtut havagaaqparnirmun hamani 2023mi.
- Havaani tapkua ilaqaqtut iliharjuaqhimangitit imaaluuniin ilihaqhimangitit, naamavjaktut 30 Inuinnait havaktit havaguiriqaqtiqtut havagaaqpangnirun hamani 2023mi.

Havaguiriqaqtiqtut havagaaqparnirmun hamani 2023mi amigaitqiat nunallaani hilataani lqaluit. Tamavjaini nunallaani, havaguiriqaqtiqtut havagaaqparnirmun Inuinnarnin imaalu Inuinnaungitut havaktit amigaitqiat havaani tapkua iliqaqtut iliharvingni ilihaqhimajut Iliharvikjuani imaaluuniin iliharjuumivingni aktilaangit.

Havagviit timiqutillu uplaungaijaijukhat hivuani mikhijuumiriangini qajangnautit ilaujut havakhaaqtut havaguirutaitigut. Taimaanguualuaq havaguiqtut havagaaqparnirmun Inuinnaungitut pidjutaujullu pijakhanik nutaani Inuinnarnik havaktirirmun, kikliqalualimaitut havaakhat Inuinnarnuhn kitut havainarialgit imaalu upalungaijariiqhimajut havaklutik havaakhani tapkua iliqaqtut iliharjuumivingni iliharnirmik.

Nunavunmi Inuinnarnun havaakhat niuvaanirmun ikitut

Niuvadjutit najugait humi niuvaajut imaalu niuviqtitijut attautimukhutik himauatigiiktut. Havaakhat niuvaanirmun, himauhiqtuutijut qitqani havaktitijut ukualu havaktit.

Nunavunmi havaatigut himauhiqtuiniq tadja ikajuutiqaqngitut tamainun pidjutait kavamatkuni. Talvanga 2018mi Nunavunmi Inuinnait havaktut Naunaijautait(NILFA) takunaqtut, havaktikhaqhiurniq Inuinnarnik havaktinun qanitukkut aadjikiilirlugu kavamatkut piunanirit, hapkua pidjutigijait:

Nunavunmi piqaqtut inulramingnik qilamik amigaijaqtut inuit. Uvani ukiungini 25mi, inulramiit inuit inirilimaitut ilihaqtaamingnik ilihadijutinikluuniin havaktalirirmun ukiuqaqtiqtut ukiungit. Iningnirit havaktut ukiungit inuriangnirit ukiungit 25 avatqumajuluuniin havainarialaqijut upalungaiqhutikluuniin kavamatkut havaangini tahapkunanga ataani ukiuqaqtut 25.

Kanatami tamaini, naamavjaktut 15pusat inugiangirit ataani ukiuqaqtut 15 uubalu 27pusat ataani ukiungit 25 uvani 2016mi. Nunavunmi inugiangnirit nukaqhivjainait.

2016mi, 36pusat Nunavunmi Inuit inugiangnirit ataani ukiuqaqtu 15mik imaalu 55pusat ataani ukiungit 25. Una naunaijautaa Nunavunmi iningnirit havaktut ukiutigut (ukiuqaqtut 25mik avatutugluuniin) inugiangira ilaujut naamavjaktuq 14,000 Inuit uvani 2016mi, ilaujut iningnikhat. Naunaijautini hamani 2018mi NILFA, nuutiqhimajut nunallat:

- Ilangit inulramiit Inuit ataani ukiungani 15 amigaitilaangit hamanga ikitqijaa imaa 31pusat amigirjuumidjutaa imaa 41pusat.
- Ilangit Inuit ataani ukiuqaqtut 25mik amigaitilaangit ikiniqhait imaa 50pusat amigainiqhait imaa 60pusat.
- Ilangit iningnirit havaktut ukiuqaqtu Inuinnait (ukiungit 25 avatqumajuluuniin) amigaitilaangit mikiniqhait imaa 40 pusat hamunga amigainiqhait 50pusat.

Inuinnait ilaujut Nunavunmi havaatigut ikitut huli. Amigainiqhaujut ilangit iningnirit havaktut Inuinnait ilaungitut havaakhaqhiunnirmik havaakhanik² taimaali upalungaijaqhimangitut

² Kihitinikkut Naunaijaijit Kanatami naunaijaqhimajait havaakhatigut ilaujut attautit kitut ukiuqaqtut 15mik avatqumajuluuniin, inmikkut nanminiqqtut, havaakhaqhiuqtuluuniin.

havalirlutik kavamatkut havaakhaini. Unniudjutaujut uvani 2018 NILFA, 28pusat Inuinnait ukiuqaqtut 25min-64mun ukiunik ilaungitut uvani nunavunmi havaakhaqhiunirmun havaakhanik 2016mi. Inuinnarnin (ukiuqaqtut 25 avatqumajuluuniin) nuutiqhmajut nunallaat, 20%-40% ilaungitut havaakhaqhiunirmik havaakhanik 2016mi. Una naunaijaidjutaa tapkua amigaitut Inuinnait havaktaalirnikkut ukiuqaliqtut havaktitaungitut inmikkuluuniin nanminiqaunirmik, havaakhaqhiungituluuniin.

Pidjutaujumun haffumunga 2017mi Nunaqaqaaqtut Inuit Naunaijautait, Inuinnait uqaqhimajut havaakhaqhiungitut qaaffinik qanuriniinik ilaujut:havaguiqhimagamik, nutaqiqigamik aalaluuniin ilatik, iliharamik, ikhinirmik iguiqtitaunirmik, aanniarutiqaramik, ajuqhautinikluuniin, ukpiruhukamik ihuaqtumik havaakhaqanginamik.

Havaakhat piinarialgit Inuinnarnun havaakhaqkinamik. Ininrninin havainaqaqaaqtut ukiutigut Inuinnait, 69pusat ilaujut havaaqaqtut uvani 2016mi. Talvanga 2016mi naunaijaijut, havaakhaqhiuqtut Inuit (ukiuqaqtut 25 avatqumajuluuniin) kitut hailijut hapkununga GN-kut havaakhainun naamavjaktut 9,275 attautit imaanginarluuniin 31pusat Nunavunmi attautimun Inuit inugiangniini. Una ilaujuq amigaitqiaq 1,700 Inuinnait kitut havagviqaqtut hapkunani GNkni imaalu 5,200 Inuinnait kitut havaktut hilataani GN-kut, kituluuniin havaktut GN-kunni imaa Sivuliqtiksatsat havakhimaaqhutik iliaqtut, havakaffuktut, imaaluuniin hivajaqtaugumik havangniaqhimajut naunaijaitlugit.

Piqaqtuq ikitunik iliaqhimajunik Inuinnarnik pijaangini GN-kut ihariagijainik

Inuinnait kitut havainariaqaqtut upalungaiqhimangitut havaakhanun kavamatkuni. 2018mi NILFA tutqikhijaat tapkua Nunavunmiun Inuinnait aulahimaaqtumik uqaqtut ihumagijamingnik kavamatkuni havaakhainik, kihimi ikitut iniqtiqhimangitut aktilaanginik iliharnirmik tapkua upalungaijautiginiaqtaait amigaitunik taijauhijainik havaakhanik tapkua takunaqtut qujaginaq Kanatami kavamatkuni.

Angajukhiit iliharviini iniqtiqhimajut tunihijut tungavikhanik havaanun imaalu iliharjuummivingni iliharniq iliaqhimajut. Iniqtirnia angajukhiit iliharviini aadjikiiktuluuniin tunihijut taiguarniqmik, kihiqtidjutiniik, ihumaliurnikkullu ajuiqhimajut pidjutaujut nakuunirmun havaanun kavamatkuni/nakuujumiklu iniritiriniq iliharjuummivingni iliharnirmik ilihaidjutinikluuniin.

2016mi, 55pusat iningnirit havaktaaliqtut ukiungit Inuinnait (ukiuqaqtut 25mik avatqumajumikluuniin) Nunavunmi iniqtiqhimangitut angajukhiit iliharviini naunaitkutiqangitut. Nuutiqhimajuni nunallaani, ilangit ilingnirit havaktaalirnikkut ukiuqaqtut Inuinnait naunaitkutiqangitut, amigaitilaangit ikitqiat imaa 44pusat hamunga amigainiqhat 68pusat.

Tamaini nunallaani Nunavunmi, Inuinnait kitut iniqtiqhimajut angajukhiit iliharviini havaktitauluaqtut tahapkunanga kitut iniqtiqhimangitunik angajukhiit iliharviini. Inuinnait hakugiktumik iliaqhimajut ilihaidjutinilu imaalu havaani ajuiqharnirmun pijakhaqaqtut havagvikhamingnik imaalu havaaniklu.

Hivuani havaktitautinagit pinahuarutit ikajuutaujut upalungaijariangini Inuinnait havaakhanun, ilaujut ilangit havaakhat GN-kunni. Inulirijikkut tunihijut pinahuarutinik imaalu kivgaqtuutinik Naunaijaiblutiklu Nunavunmiunun havaakhanik, ilaujut hivuani havaktitautinagit ikajuutinik iliharnirmun, ilihaidjutinik, havakhutik ajuiqharnirmik, havaakhanunlu upalungaijautinik. Taimaalu GN-kut ikajuutigilimaitkaluaqhugit hivuani havaktinagit imaalu havaakhanun pivallianirmun pinahuarutit tapkua auladjutainun Nunavunmiunun hilataani kavamatkunu, hapkua pinahuarutit pijakhaqaqtut turaaqhimangitunik ikajuutinik amigairjuumiqtijut ajuittiaqhimajunik Inuinnarnik aviktuqhimajumi havaakhanun.

Ilangit havagviit ukualu aviktuqhimajumi kuapaliisit maniliqtuqtaat hivuani havaktinagit ilihaidjutit tapkua ilidjuumiriangini ilihimajatik imaalu ajuiqhimajatik ihariagijaujut havaani tapkua pihimajut pitqujaujuni.

Iliharnikkut iniqtiqhimanirit hapkunanga Inuinnarnin amigairjuumijut, kihimi kajumiipalaaqtumik GN-kut ihariagijaitigut. Iliharnikkut amigaitilaangit Nunavunmi Inuinnait amigaiqpaliajut. Kihimi, amigainiit Inuinnait ilihaqhimajut angajukhiit iliharviini tadsa ikipalaaq ihariagijaitigut GN-kut amigaitullu aalat havaktitijut aviktuqhimajumi.

Unniudjutaujuq uvani 2018 NILFAmi:

- Qaffiuniit Inuinnait (ukiuqaqtut 20nik avatqumajurluuniin) angajukhiit iliharviini iniqtiqhimajut amigairjuumijut naamavjaktuq imaa 800 uvani 2001 naamavjaktumun 1,900 uvani 2011 avatqututiklu 2,600mun uvani 2016mi.
- Qaffiuniit Inuinnait (ukiuqaqtut 20nik avatqumajurluuniin) hananirmun, havaakhanun ajuiqhaqhimajut iliharvingni naunaitkutiqaqut amigaijuumijut naamavjaktuq 2,600 uvani 2001mi avatqumajut 3,100 uvani 2011 naamavjakturlu 4,100 uvani 2016mi.
- Qaffiuniit Inuinnait (ukiuqaqtut 20nik avatqumajurluuniin) iliharvikjuani ilihaqhimajut, naunaitkutiqaqut amigaijuumijut naamavjaktuq 190 uvani 2001mi avatqumajuq 300 uvani 2011mi avatqututik 450mun 2016mi.

Nuutiqhimajut nunallaat:

- Ilangit Inuinnait (ukiuqaqtut 25 avatqumajuluuniin) angajukhiit iliharviini naunaitkutiqaqut aadjikiiktumikluuniin anginiqharmik iliharnirmik amigaitilaangit ikiniqhait 9pust amigaitqijaat 18pusat.
- Ilangit Inuinnait (ukiuqaqtut 25 avatqumajuluuniin) ajuiqhaplutik havaktut hanajillu ilihaqhutik naunaitkutiqaqut ikiniqhait 6pusat amigaitqijaat 17pusat.
- Ilangit Inuinnait (ukiuqaqtut 25 avatqumajuluuniin) iliharvingni naunaitkutiqaqut imaaluuniin iliharvikjuanin naunaitkutunik amigaitilaangit ikiniqhat 11pusat amigaitqijaujut imaa 26pusat.
- Ilangit Inuinnait (ukiuqaqtut 25 avatqumajuluuniin) iliharvikjuanin naunaitkutiqaqut (qulaaniluuniin) amigaitilaangit ikiniqhat 1pusat amigainirit 3pusat.

GN-kut amigaitunik piujumajut kitunun ajuiqqaqtunik. 2018mi NILFA unniudjutigijaat tapkua 4,550 Inuinnait kitut iniqtiqhimajut iliharvikjuuminirni talvanga naunaijaitilugit 2016mi, 90pusat pihimajut naunaitkutunik, titirqaniklu iliharvikjuat aktilaangini. Imaanginaq 10pusat (450 Inuinnait) iniqtiqhimajut iliharvikjuat ilihaidjutaini.

Hapkunani Inuinnarnin iliharjuummivingni ilihaqhimajut ilihaidjutiniluuniin, amigaitut ilihaidjutit turaaqhimangitut mikhaanun havaakhanun GN-kut havaangini. Tamaini nunallaani, GN-kut piujumajut iliharjuummivingni ilihaqhimajunik, inulirijitkut, aanniaqtailinirmun, kihimi ikitut Inuinnait iniqtiqhimajut hapkunani ilihaidjutini.

2018mi NILFA takunaqtut tamavjaita Inuinnait iliharjuummivingni ilihaqhimajut ilihaidjutunik tapkua upalungaijautaujut havaakhanun hananirmun, ujarakhuiqtini, haamlaluuniin auladjutaini. Attauhiinaq quuliujuq ihiharnikkut iniqtiqhimajut tunihijut iniqtiqhimajunun nuutiqtaaqutunik ajuiqhaqhimajamingnik amigaitunun GN-kunni havaakhat: Nanminiqarnirmun, atan'ngujat, inungnunlu kivgaqtunngirmun. Una ilihagauluaqtut ilihaidjutit Inuinnarnun siksini nuutiqhimajut nunallaat imaalu naunaijaqtauhimajut tugliujut amigaitunilu.

GN-kut akitarliqtut aalanun havaktitijunun ajuittiaqhimajunin Inuinnarnik

Nunavunmi aalakiinik maniliurutinik tapkua pidjutiqaqtut anginiqharmun kavamatkuni havagviit imaalu qilamik amigaijaliqtut ujarakhiuqtini havagvikjuani. Maniliurnirit aulahimaaqtumik amigaijuumitilugu, Inuinnait kitut ilaujut havangnirmun havaakhani angitqiamik pijakhaqaqtut havagvikhamingnik, qanuriniit havaakhat, qanuriniit havagviit, havaakhatigulu maligahat.

Inuinnait amigairjuumijumik pijakhaniktut havagvingni qanuriniiniklu havaakhat.

Nunavummiut pijakhaqaqtut havaklutik havagvikjuani tapkua ilaujut kavamatkut, ingilradjuliqijut, ujarakhiuqtit, hanajit, hulilukaarutit, aquiujuliqijit, niuvaaviit, tungahuktitiniq, aalallu nunamingni kivgaqtuijut. Inuinnait kitut havainarialgit havagumangitut kavamatkut havaangini qanuriniillu havagaanginarnirit kikliqaqtuluuniin havaakhat kavamatkuni.

Nunavunmi manikhaliurutit angijumik aalanguqtut, alakiiit qanuriniit havaakhat imaalu havaktakhatigut maligahat piinarialgit. Nunavummiut pijakhaniktut havagaanginartukhat, havakaffuktut, himautaulutik, ukiutigut, inmikullu nanminiqarnirmun pijakhat amivgaituni nunallaani aviktuqhimajumi. Inuinnait havagumablutik ihumajut piinariaqaqtumik amigairjuumijut pinahuarutit akhuuqhaidjutikhat imaalu ikajuutikhat pivallianirmun mikijut nanminiaqaqtut inmikkuh-havaakhamingnik.

Piqaqtuq anginiqharmik akitaqutautinik havaktitijunin aviktuqhimajumi Inuinnarnun aturuminaqtunik ilihimanirmik, ajuitut imaalu atuqhimajut. Amigaitut GN-kunni havaakhat iliaqhimajukhat, ilihaidjutinik/havagvigiraapakhimalutik unalu iniqtiqhimaluni angajukhiit iliharviini. Amigaitut aalat havaktitijut aviktuqhimajumi iliaqhimajukhallu angajukhiit iliharviini iliharjuumihimalutikluuniin. Unniudjutaujut hapkunanga Kihitinikkut Naunaijautit Kanatami, naamavjaktuq 37pusat havaat havaktuqangitut Nunavunmi pijariaqaqtut iliaqhimalutik angajukhiit iliharviini iliharjuumihimajuluuniin imaalu 30pusat pijariaqaqtut angajukhiit iliharviini iniqtiqhimalutik uvani 2018mi atulihaaqtilugulu 2019.

Nunavunmi anginiqhaq havaktitijut, GN-kut pidjutiqaqtut hakugiktumik piumanirmik ajuittiaqhimajunik imaalu ilihimajunik havaktinik akitarlugillu havaktitijut amigaijuumijunun havagvikjuat, haamalkullu kavamat ukualu Inuint katimajit.

GN-kut atuqtait pingahut ajuqhautit Inuinnarnun havaktinirmun

Naittumik, GN-kut atugaqaqtut pinahunik ajuqhautinik amigairjuuminirmik imaalu ihuaqhijuumirutikhanik Inuinnarnik havaktinirmun kavamatkuni:

Aulahimaaqtut ajuqhautit qitqani Nunavunmi Havaakhatigut imaalu GN-kut piumajainik.

Amigaituni GN-kut havakhait, havaktukhat ajuittiaqhimajut, havainarialgit imaalu havagumajut Inuinnait naamangitut aadjiliurlugit aviktuqhimajumi piumajaujut. Una pidjutaujuq:ikitut Inuinnarnun havaakhat; ikitpalaat iliaqhimajut Inuinnait; amigaitunik piumajaujut kitunun ajuittiaqhimajunun, ilaujut maligaqaqtut havaakhat.

Amigairjuumijut havaakhat iliaqhimangitunun ajuitamingnik Nunavunmi. Ilangini Kanatami, inuit angijuni mikijunilu nunallaani havagumaluaqtut havagvikjuani havagviilu aalat kavamaangitut havagviit. Ilangit piumaluaqtut havaakhatigut apqutaani havagvingmingni havakhaaqvingmingni, aalalu aalanik havaanikhutik/havagvingmingnilu inmi havangnikkut ukiuni. GN-kut atuqtait amigairjuumijut havaakhat iliharjuaqhimaitut Nunavunmi: Nunavummi amigairjuumijunik pijakhanik qanuriniir havaakhat aviktuqhimajumi; aalat havaktitijut Nunavunmi akitaqitqaliqtut Inuinnarnik havaktinirmik; amigaitullu Inuinnait itutik hilataani havaakhani.

Amigaitilaangit, himauhirnirit imaalu havakhaangnirmun havaguiqhimajut hulaqutigijaat Inuinnait havaakhanun pinahuarutainun. GN-kut atuqtut amigaitunik nuutirmik uvani 2018-2019milu amigaitilaangilu ikiljuumiqtut 71pusat uvanga Apitilirvia 2019. Ilangit himauhiqtungnirit havakhaaqhimajut havaguinirit, amigaitullu havaktit niviuktaujut havakhaangnirmun havaguiniaqtut qaijuni ukiuni. Himauhiqtuinikkut havaakhaniktijut nutaanun Inuinnarnun havaktukhanik, mikinirmun ajuittianirit hulaqutigijaqut ikajurlugit nutaat havaktit tamainik ikajurlugiluuniin ajuittiaqhimajut havaktit pijaangini inmi havaatigut tikinahuarutait.

QINIQHUNI HIVUMUT

Hivumut qiniqhuta imaalu abluqhuta aulajaptingni, aularutijugut maniliqinikkut ukiungani 2017-2018milu taimaalu aularutijugut atuliqhugu *Upalungaijautiluaq Inuinnarnik Havaktiliriniq Ihumaliuruta 2023mun*.

GN-kut piumajut havaktitijut pijakhanik Inuinnarnik Nunavunmi

Una "havaktitijut pijakhat" naunaituq aalanin havaktitijunin tapkua akihaqtuqtut Havaakhatigut. Nakuujuq ihumagijaujuq qanurinialu takunaqtuq havaakhaqhiuqtunun havaktinguqtinatik. Aangnaqhiblugit imaalu pihimalugit ajuittiaqhimajut inuit taimaali havaakhaqhiuqtut ilihimajut ilaulutik katimajiinun ukualu havaktut mihigimablutik pittiarinikkut quviahuutikkullu.

Nunavut Kavamanga atiqtauhimajuq attauhiq Kanatami Quuliujuq Havagvik haffumunga malrunni qanuriniini: Kanatami Quuliujuq Havagviit Inuramingnun (2019, 2020milu) unalu Kanatap Nakuuniqhait Havagviit Qanganuaq Iliharvingni Iniqtiqhimajut (2018, 2019, 2020milu). Una akitaqutaut ihuaqhaqtauhimajut Kanatap Quuliujuq 100 Havagviup Havaktarijait. Iltaridjutaujut havagvingnun tapkua tunihijut kanatami nakuutqiat havagviit imaalu pinahuarutait inulramingnun inungnun kitut aularutijut inmi havaakhaqhiurnirmun.

Upalungaijautiluaq Inuinnarnik Havaktiliriniq Ihumaliuruta 2023mun turaaqhimajuq pijaangini tapkua GN-kut havakhaqhiuqtunun Inuinnarnun Nunavunmi hulidjutinun pinahuarutinun tapkua pidjutigijaqut imaa:

- Aularaanginaqtumik imaalu kivgaqtungnirmun kavamatkuni;
- Hakugiktuq imaalu ajuinikkut havagvik; imaalu
- Tunganaqtumik imaalu pittiaqtumik havagvik.

Nunavunmi kavamatkut kivgaqtuutait aularaanginaqtumik imaalu kivaqtungnirmun

Kavamakut Nunavunmi uqariijaqhimajut aulahimaaqtumik inungnun kivgaqtungnirmik tapkua kivgaqturnirit aviktuqhimajumi inugiangnirmun. Ilihimagujut tapkua kivaqturnirit kavamatkut akhuungnaqtuq uqariijautaa Nunavut – quviagijaqut akhuurutivut mikhaanun hivitujumik-kikliqaqtuq tikinahuarut.

Pidjutigijaangini pijakhat Titiraqhimajumi 23mi aturuminarlunilu havauhiini, Nunavunmi kavamatkut kivgaqtuutait piumanaqhilugit valu amigaijuumilugit pihimalugilu qaffiuniit ajuittiaqhimajut Inuinnait havagiangini GN-kut havaakhaini tamaini aviktuqhimajup tamaini aktilaangini.

Atuqtilugu 2017mi 2023mun, turaaqhimajavut:

- Naunaijarlugit imaalu qautigilugit qujaginaq GN-kut-anginiqhait ajuqhautit Inuinnarnun havaktititirnimun;
- Upalungaijaqhugit imaalu atulirlugit takunaqtumik-pihimajut Inuinnarnik havaktitirnimun upalungaijautit; imaalu
- Nutaanguqtirlugu GN-kut Havaktuliqijit Hanaqidjutta.

GN-kut ukpirijait qujaginaq tamaita ajuqhautit Inuinnarnik havaktitirnimun ihivriuqtaujukhat, humili pijariaqaqata, unguvaqtirlugit ikilijuumirlugiluuniin. Qitqani Tattiarnaqhilirvia 2015 uumailu Imaruqtirvia 2016, GN-kut Inuinnarnun Havaanun Ihuaqhijit Katimajit (IESC) havaqatigijait qanitukkut ukua Havagviat Kavamaliqijitkut ihivriuriani tunihijaanganilu pitquidjutikhanik ajuqhautinun amigaijarnimun Inuinnait havaatigut GN-kunni. Hapkuua pitquidjutit kangiqhidjutiquaqtut GN-kut tamainun hulidjutainun naunaijaqhimajut Upalungaijautiluaq IEPmi.

Ilitarijavut anginiqhaq inuuqatigiingirmun maniliurnikullu ajuqhautit Inuinnarnun havaktitirnimun unalu Inuinnarnik ilaupkarnimun Havaakhatigut. GN-kut havagviit imaalu timiqutait havaqatigiiliqtut uqatigijaanganu amigaitut hapkuua ajuqhautit, kitut ahiaguuqhimajut anginiqhait haffuma Inuinnarnik havaktitirnikkut upalungaijautit.

Ihumagijaujut hanaqidjutinun havaatigut upalungaijautit havauhiit atuqtaujut havagianganu atulirlugillu takunaqtumik-pihimajut Inuinnarnun havaatigut upalungaijautit. Hivuni 2015 Nunaqarnikkut Angirutimin, piqaqtuq mikijumik naunaijautinik Nunavunmi havaakhatigut naunaijautini tapkuua havaktauhimajut hapkunanga Khitinikkut naunaijautit Kanatami. Malikhugu atuliungnira Nunaqarnikkut Angirutimin uvani Qiqaijarluarvia 2015, Kavamatkut Kanatami tunihijut titiraqhimajunik Nunavunmi Inuinnarnun Havaatigut Naunaijauti (NILFA) unniudjutigijaat tapkuua GN-kut aturliqtait upalungaijautini imaalu amigaijruuminahuaqhugit Inuinnait havaakhani. Aturliqtavut ihumagijaujut naunaijautinin havagviptingni.

GN-kut Havaktulijit (HR) Hanaqidjutait naunaijaqhimajait pinahuarutit havagianganu aktilaangit imaalu pijaarnirit kavamatkuni. Ikajuqhugu tautuktuumijaaqtait kavamatkut tapkuua ajuittiaqhimajut ilaujut atuguminaqtumik, ihuaqtumik maniliurnikullu tunihinirit pinahuarutit imaalu kivgaqtuutit Nunavunmiunun. HRtkut Hanaqidjutait havaktauhimajut uvani 2014mi. Naunaijaqtauhimajuq nutaanguqtitaauluni uvani 2019-2020milu ataani hivuliqhurniranun nutaap Havaktulijit pijaanganu Nunavunmi kavamatkuni kiuaanganu nutaani imaalu hivungani ajuqhautit pijakhallu.

Havakliqtavut hakugingniqaqtumik imaalu ajuittiaqhimanikkut havagvik

Hakugiktuq kavamatkut pihimajut ajuittiaqhimajut imaalu havagumajut inuit kitut akhuurutiqaqtut tunihilutik ihuaqtumik hivunikhaanun Nunavut.

GN-kut tunihijut pijakhanik Nunavunmiunun pilutik, havaklugit hivumuurlutiklu kavamatkut munaridjutaini. Aulahimaaqtumik nutaat iliharnirit, ilihaidjutit havaanunlu pivallidjutikhat ikajuutiqaqtut havagviit Inuinnarnun havaakhatigut upalungaijautit. Hapkuua pinahuarutit tunihijut Inuinnarnun havaktinun pijakhanik pilugit inmi havaakhanun piumajamingnik imaa ilaulirlutik havakhimaarlutiklu aviktuqhimajumi kavamatkuni.

Atuqtilugu 2017mi 2023mun, turaaqhimajavut:

- Ilaliutiblugit tamatkiumajut nutaat ilihaidjutit, ilihaidjutikhat havaanunlu pivallidjutikhat pijakhait Inuinnarnun havaktinun havakaffuktullu; imaalu
- Aulahimaaqtumik tunihilutik iliharnirmik ilihaidjutiniklu tamainun havaktinun kavamatkuni.

Nutaat ilihaidjutikhat Inuinnarnun havaktinun maniliqtuqtaulutik haffumuunga 2015mi Nunaqarnikkut Angirutimin hamunga 2023mun:

- Hivuliqtikhanut Atanngujakhauilqtunun Pinahuarutit tunihijut ilaujunun pijakhanik qiniqhiajaamingnik ihumagijamingnik, ilihimanirmun ajuittiarnirmunlu ihariagijaujut ajuittiaqhimajut atangujallu havaangit. Iniqtiqhimajut ilihaidjutinik tunijaujut ilitaridjutinik hivumuungnirmik hapkunani Nunavunmi Ilihariaqpaallirviup Atan'ngujat Ilihaidjutainun pinahuarutit tikuaqtauhimajullu iniqtiqhimangitit imaalu iniqtiqhimajut ilihaidjutaini ukua Dalhousie Iliharvikjuangani.
- Maliruagahanun Tungavia Pinahuarutinun tunihijut nutaanik, iliharvingnun-pihimajut Ilihaidjutit pipkaijut Inuinnarnun havaktinun imaalu havakaffuktunun havaktit qiniqhialutik imaalu iliharjuumilugit ihumagijatik, ilihimajatik imaalu ajuitatik ihariagijaujut havaani kavamatkuni.
- Amaaqtaarniq Iliharikkut Pinahuarutait turaaqhimajut unguvaqtirlugit ajuqhautit hamunga iliharjuummivingni iliharniq imaa maniliqtuilutik hivitujumik-kikliit iliharjuummivingni ilihariqtuutait hapkua Inuinnait havaktit kitut piumajut pijaujaamingnik ajungnaqtumik pidjutiaqtut havaat atangujaluuniin hapkunani GN-kunni.
- Havaakhatigut Iliharjuumiritikku Pinahuarutit tunihijut havakhutik-ilihagtut pijaangini Inuinnait havaktut ilitjuumiriangini inmi havaanun-ilaujut ajuiqhautit imaalu atuqtaujut.
- Iliharirmun Maniliqtuidjutit turaaqhimajut amigaijuumiriangini ilaujut Inuinnait havaktit havaatigut imaalu havaakhanun-ilaujut ilihaidjutit imaa akiliqtuqhugit havagviitigut timiqutaujut akiinik havaktit tingmijut ilihariamingni. Havagviup akiliqtuqtait akiit ilihaidjutit inmingnik.

GN-kut tunihijut aulahimaaqtumik pinahuarutinik hapkununga Inuinnarnun havaktinun:

- Havaakhatigut Iniqtirutit Titiraqhimajut havaakhatigut kinguliini, ilihaidjutinik ilihahimajut, pivallianirmunlu atuqhimajut Inuinnarnin havaktinun kitut ilaujut tikuaqtauhimajuni ilihaidjutit pinahuarutit. Havaakhatigut Iniqtirutit Titiraqhimajut hiamitiqtukhaungitit titiqat tapkua ikajuutigijait inuinnait havaktit havaklugit iliharnikkut upalungaijautit, upalungairiamingnik havaakhanun uuktuutinik, pilugillu havaakhatigut tikinahuarutit.
- Sivuliqtiksat Ajuiqhagtut Pinahuarutit ikajuutaujut 16nun ilihagtukhanun ukiumi. Ilihaidjutit tunihijut havagvingnun timuqtaujununlu manikhainik havagiangini Inuinnait ilihagtut turaaqhimajamingnik atangujaunirmun imaaluuniin tajauhimajunik havaakhanik.
- Havagviit ukualu aviktuqhimajumi kuapaliisit havaktait imaalu maniliqtukhugit ilihagtut ajuiqhajunluuniin havaakhanun tunihijaamingnik havaakhanun-pihimajut ilihaidjutit imaalu atuqhimajait Inuinnair havaktit.
- Inuktitut unalu Inuinnagtun Hivulijut uqauhiq ilihaidjutit piinarialgit ukiuq tamaat hapkununga Inuinnarnun havaktinun uqajukhijuumiriangini, naqaitariamingni, titiragiangani, imaalu taiguriami taigudjariktumik.

Amigaitut ilihaidjutit piinarialgit tamainun GN-kunni havaktunun imaalu ikajuutaujut ihuaqhijuumirlugu Inuinnarnik havaktitiniq:

- Tamatkiumajut nutaat Maliruagahat Ajuitamingnik Pivalliadjutit nuititaujuq uvani 2017mi-2018milu havaklugit imaalu pihimalugit aktilaangit hapkua maliruagahatigut ihivriurutit imaalu havauhiit GN-kut amigairjuumijaangini Inuinnait havaakhani malirualiqijut havaangini. Ilihaidjutit tunihijut ilihaidjutinik, iliharvingnun-pihimajut ilihaidjutit tamainun GN-kunni maliruagahanun-pihimajut munaridjutit hivumuqhimajut aktilaangit.

- Hivuliqtikhanut Hivuliqhurnirmun Pinahaurutit tunihijut pingahunik ilihaidjutinik, iliharvingni-pihimajut ilihaidjutit: Atanngujakhauligtunun, Atan'ngujat, Angajuhillu Atan'ngujat. Hapkua tamatkiumajut ilihaidjutit atuqhugit GN-kut Hivuliqhungnikkut Nakuujumik Iniqtiriangini imaalu Inuit inuuqatigiingnikkut akhuurutigijangit tungavigiblugu. Iniqtiqhimajut ilihaidjutinik tunijajut ilitaridjutinik hivumuungnirmik hapkunani Nunavunmi Ilihariaqpaallirviup Atan'ngujat Ilihaidjutainun pinahaurutit tikuaqtauhimajullu iniqtiqhimangitit imaalu iniqtiqhimajut ilihaidjutaini ukua Dalhousie Iliharvikjuangani.
- GN-kut Ajuqigtungnikkut Ilihaidjutit akhuut pidjutituaqtut hivunikhaliurutinun hapkua Inuit inuuqatigiingnikkut akhuurutigijangit. Ajuqigtuqtautilugit, angmaumajumik-pihimajut uqautiginirit mikhaanun ihuaqharlugit imaalu pilugillu tikhahuarutitik uqautiginikkut atuqhimanikkut imaalu ilihimanikkut. Havagviit akhuuqhajajut qiniqhialutik aturlugillu ajuqigtuiniq humi nutaanik havaktakhanikpata ilaulutikluuniin ilihaidjutinik ukuninga Hivuliqtikhanut Hivuliqtikhanun Pinahaurutit.
- Taijauhimajut Ilihaidjutit ukualu Pinahaurutit Pivallianirmun Manikhat piinialgit tamainun havagvingnun timuqutinunlu havagiangini, havaanun-pihimajut ilihaidjutit havagvingnun tamainuluuniin havaakhanun. Attautit pinahaurutit havaktauhimajut imaalu tunijajut maniliqtuijunin havagvingnin, kitut tujuqtukhat tukhiutinik havagviit katimajiinun manikhainik angirutinik. Ukiuq tamaat tunijajut attautini maniliqinikkut ukiungani.
- Ilihaijit ikajuutikhainik tunijajut havaktinun kitut ilihaqtitijunun aalanun havaktinun havaamingni. Iliharikkut upalungaijautit imaalu ilihaidjutikkut angirutit atiliuqtaujukhat ilaujunin maniliqtuqtaujut iluani inmi havagvingmingni timiqutiniluuniin.
- Iliharikkut Havaguilangnirmun Pinahaurutit akhuurutaajut havaktinun havaguilaklutik ilihariamngni. Iliharikkut havaguilangniq angiqtauniaqtuq naittumik hivitujumikluuniin, maniktigit ikajuutiqangitumik havagvingmingnin.
- Kavamatkut Ilihangnikkut Havagviit tunihijut ilihaidjutit pinahaurutainik turaaqhimajut havaanun paqinaqtut tamaini havagvingni. Hapkua ilihaidjutit tunijajut mikhaanun GN-kut naunaitkutiqaqtut iniqtirutait. Havaakhatigit ilihaidjutit ilaujut Titiqijit Kivgaqtuqtut, Tuhaqtdjutinun, Atnaiunirmun, Havaktuliqijit Ajuiqhaujut, ukualu Nunavunmi Hivumuurutit Atangujakhanun Naunaitkutiqaqtut Ilihaidjutit.
- Kavamatkut Ilihaidjutinun Havagviat tutqikhaqhgugit naittut ilihaidjutit katimarjuarutillu tamainun GN-kunnin havaktinun. Hapkua ilihaidjutit havaktauhimajut pidjutigiblugit ilihaidjutit ihariagijajut kituni imaatun qaritaujaliqinikkut taiguarutit, maniliqinikkut munaridjutit, atangujaunikkut ajuiqhautit, havaktuliqiillu munaridjutit.
- GN-kut tunihijut Uqauhikullu ilihaidjutinik tamaini Nunavunmi ilitarijauhimajut uqauhiinik: Inuktitut, Inuinnaqtun, Qablunaatut, Uivitullu. Uvani 2018-19, 140 ilaujut ikajuutigijaat hamanga 29ni tungaviqangnirmun hamunga ajuitiarnirmun Uqauhikkut ilihaidjutit tunijajut taatiini aalakiini nunallaani. Pijaangini ihuatqiamik ihaagiangini havaktit tamaini Nunavunmi, qulit ilihaidjutit tunijajut tiviikkut.
- Aujami Ilihaqtunut Havallaknahuat Pinahaurutimun (SSEEP) piinialgit taminun tuglirmin ukualu iliharjuummivingni iliharniq ilihatunun nunaqaqtut Nunavunmi ajuiqhajullu hilataani aviktuqhimajup. Una ilihaidjutikhaq tunihijut pijakhanik ilihagtunun qiniqhiajaangini aalakiinik qanuriniinik havaakhat imaalu ikajuutaajut Nunavunmiunun inulramiit ilitaangini havangnikkut ilihaidjutinik kavamatkuni. Inuinnaik hivuliupkaqtajut haffumani ilihagtuq aujami havaktikhaqhiunikkut havauhiq.

Tunganaqtumik imaalu pittiaqtumik havagvik

Takujauluta havagviit piumajauluaqtut, havagvik tunihijukhaq taunganarnirmik, pittianirmik, ikajuqatigiingnirmiklu havagviup avatiini. Una aularutigiblugu qanuq niriugutaujut havaktit ilaublutik imaalu ikajuqtaublutik havagvingmin uuktuqtilugit havaakhanik. Aulahimaaqtumik qanuq havaktit ilauqaitigiigutait ikajuqtaujut ubluq tamaat havagvingmi.

GN-kut tamaini aviktuqhimajumi aalakiit havaakhat. Inuinnarnik havaktinirmun hulidjutit imaalu pinahuarutit pipkaidjutigijait Inuinnait havaktit pilugit inmi havaakhatigut piumajatik imaalu quviaginikkullu havakhimaaqhutik aviktuqhimajumi kavamatkuni. GN-kut havaktiqainariangani pidjutiqangniaqtuq: angijumik tamatkiumajumik attautimut aituutinik ikajuutikhanik, kitut ilaujut akitaqtikkut akiit, inutquaqhiutit imaalu ikajuutinik, aulahimaaqtumik kivgaqtuqnikkut, iglutugit ikajuutit, ukiuqtaqtumi ikajuutinik, imaalu havaguiqhimallagutikhanullu pittaaqtainut; havaktut naamaginiga, imaalu havaktut ajuiqhautikhanik imaalu pivaliadjutikkut pijakhat.

Atuqtilugit 2017mi 2023mun, turaaqhimajavut:

- Piumanaqhilugit imaalu havaktitkharlutik amigaitunik Inuinnarnik uuktuqtunik;
- Havakhimalugu inuuhiringnikkut imaalu tunganaqtumik havagvik; imaalu
- Hakugikhijuumirlugu Inuinnait uqahiit kavamatkuni.

Havaktukhaqhiurutivut tikuangnikkullu pinahuarutit aulahimaaqtumik ihuaqhijuumiqtut piumanaqhilugit imaalu havaktukhaqhiurlutik Inuinnarnik uuktuqtunik:

- GN-kut ilaujut tajjauhimajuni havaakhatigut katimadjutini imaalu turaaqhimajut hapkununga iliharjuummivingni iliharvingnun ihuaqharlugit havaakhatigut kavamatkuni havagviujumaluarutikhanik. Tautuktaunikkut akhuurutit pidjutaujut Inuinnait havaktit havaklugit ilituridjutit kavamatkuni havagvikluakhat nakuunikullu ihuaqtumiklu havagvikhat. Amigaitut havagviit IEPngit ilaujut inungnun ihaangniq imaalu tuhaqtidjutit akhuurutigilugit-piumajaujut havaat imaalu uuktuqulugit Inuinnait uuktuqtut havaakhanun piinarialingnun havagvingni timiqutiniluuniin.
- Havagviat Havaktuliqijit tunihijut aalakiinik ikajuutikhanik havaakhanik qiniqhiajunun kitut piumajut GN-kunni havaklutik, ilaujut: tamainun havaktukhaqhiunikkut kangiqhidjutit; ikajuutikhat titiriami ihuaqtunik havagvigivakhimajamitigut; maligahat apikhuqtaunirmun havaakhanik uuktuqtunik atuqtauluaqtut GN-kunni; naunaijaqhimajullu havaktukhaqhiungnikut kangiqhidjutit ilihaijinun, munaqhinun, daaktinunlu.
- Tikuaqtaunikkut havauhiit ihuaqhaqhimaahugu aulahimaaqtumik, ilaujut: aluahimaarlugit ilihaidjutit imaalu ikajuutikhanik apiqhuinirmun katimajiinun ilaujut; hivulliqpaamik havaakhamik apiqhuinirmun tiviikkut; nutaaq, ajungnaituq kangiqhinaqtuq naunaijainikkut auladjut; ihivriurlugillu naunaitkutait havaakhat ikajuutikhat uuktuqtunun ihivriurutainun humi ihuarniinun.
- Hivulliulluaqtukhat Havaaktikhaqhiuqtut Atugakhaa tunihijut hivuliurlutit pidjutait Nunavunmi Inuinnait tamaini havaakhaqhiunikkut hulidjutaini, ilaujut naittumik-kikliit havaakhanun, nuutnirmun, havaakhallu uuktugahat. Inuinnait havaanun uuktuqtut kitut pihimajut ajuttiarnirmik havaakhanun tunijaujut hivuliunirmik aalanin uuktuqtunun haffumuuna akitaqtungnikkut havauhiinun. Maliruagahat pidjutiqaqtut tamainun havagviinun, katimajit, timiqtaujullu.
- Maligiaqaqtunik Havaakhanik Maliruagahat ikajuutigijait GN-kut akhuurutait hivuliunirmun havaktinirmun Inuinnarnik. Uuktuqtut maligahaqangniaqtut imaa:

Nunavunmiunun Inuinnainarnun; Nunavunmiun Inuinnait najugaini; imaaluuniin GN-kut havaktiinainun (iluani havaakhanun). Inuinnait haaktit GN-kunni tunijaujut hivuliunirmik iluani havaakhanun. Tamaita havaakhat tapkua ihivriutaujut uvaniit Titiqiqinikkut Ikajuqtut havaat pihimajukhat Nunavunmiunun Inuinnarnun imaaluuniin Nunavunmiunun Inuinnarnun najugainainun.

- GN-kut akhuurutiqaqtut havaktiniklugit havaakhat akitarnikkut havauhiitigut. Kihimi, ataani kitut qanuriniit, tikuaqtuinirit piqangitunik akitaqtunik ihuatqijauniaqtut. tikuaqtuinirit atuqtaujut hiuvani pidjutigiblugit ajuittiaqhimajut imaalu inuuhiqattiaqtumik kavamatkuni.

Inuuhiqattiaqnikkut imaalu tunganaqtumik havagvik ihuaqtuq inuuhiqattiarnirmun imaalu atuguminaqtuq kavamatkuni:

- Nunavut havaktauhimajuq tatuktuumijaaqhgugit aviktuqhimajumi kavamatkut tapkua havaktauhimajut imaalu nanminirijaat Nunavunmiut, iliuraqhgugit nakuutqiatigut Inuinnait ihumagijaitigut kavamat. *Iviqtippalliajut: Havauhiq Iviqtippalliajuq* iliurautaujuq tungavikhaa ikajuutikhaq pihimajumik Inuinnait ilihimajaitigut imaalu ukpirijaitigut GN-kut maliruagahaini, hulidjutaini, kivgaqtuutaini, havagviinilu. Nuipkaqtitauhimajuq Pitquhiliqiniin uvani 2018mi havaktauliqhuni atuqtauliriangani.
- Katimajut GN-kunni havaktit naunaitkutaniktut havaktakhanun Nunaqaqaaqtut Pitquhikkut Ajuittut(ICC) katimarjuarutini. Malrungni-ubluni hulidjutit ilaujut ihivriuqhgugit Nunaqaqaaqtut Kanatami, pitquhikkut ajuittit imaaluuniin atilaangitigut, Ingilraanin Kanatap, ilihimajut hakugingniitigut Nunaqaqaaqtut nunallaani, uqautigiblugu inukluguhungniq, ajuittainlu hanaqidjutait ihuaqtumik ilauqatigiingniq hapkununga Nunaqaqaaqtunun inungnun nunallaanunlu.
- GN-kut akhuuqtut havalugit havagviit kivgaqtuutillu avatiit tapkua pidjutiqaqtut haffuminga Inuit inuuqatigiingnikkut akhuurutigijangit. Hapkua ukprijaujut maligaujut tapkua ikajuutaujut kavamatkunun tungaviqaqtut hapkunani idjuhiitigut imaalu ihumaliugutingnitlu Inuit. Pitquhiit Atuqpalianinga imaaluuniin Inuit Qaujimajatuqangit (IQ) Ubluit tunihijut anginikharmik kangiqhimadjutainik haffuma Inuit inuuqatigiingnikkut akhuurutigijangit, Inuit pitquhiit, Inuit Uqauhiit ikajuutikhait tamaita havaktit nakuutqiamik kangiqhidjutikhat ihariagijaujut imaalu quviagijaujut Inuinnarnin Nunavunmi.
- Pitquhikkut uqaudjiniq tunijaujut tamaini GN-kunni. Uqautigijaujut ilaujut ingilraanitait Nunavunmi ukualu Inuit inuuqatigiingnikkut akhuurutigijangit. Pitquhikkut hulidjutit ilaujut attautini ilihaidjutini. Pitquhikkut uqaudjiniq hivuliujuq atugahaq attautini hapkua Hivuliqtikhanut unalu Maliruagahanun Ajuittiarnikkut Pivallianirmun hulidjutit. Uqaudjinikkut katimadjutit piinialgit tamainun havaktinun. Havaakhanun-kitunun pihimajut uqautidjutit tunijaujut attautinun havagvingni.
- GN-kut akhuurutiqaqtut pijaangaini havaktit piqarlutik qajangnaitumi aannianaitumi havagvingmi kitut havagiangini havaamingni. Una ilaujuq tamaita ihuangnikkut akhuurutit pittailidjutit havagvingni uumiguhunirit imaalu alianaiguhuutit taimaaqtilugit tapkua ajuqhautit atuqtaukpata. Tamaita tunihinirmik havaakhanik GN-kunni tadsa ilaujut aadjiliuqhimajut Uumiguhukhimaitumik Havagvik Maliruagahait; nutaat havaktit pijariaqaqtut uqauriirlutik tapkua kangiqhimajatik imaalu angirutigiblugit maligat maligahat haffumunga pitqujaujumun.
- GN-kut uqariiqtut tunihilutik pittianikkut havagvingmi ilihaidjutinik tamainun atangujanun imaalu havaktinun ilitarilugu, uqautigilugu imaalu pitaililugu havagvingmio uumiguhungniq imaalu alianaiguhungniq.

- GN-kut ikajuqtait kavamatkuni havaktut imaa Havaktinun imaaluu Ilaagiingnun Ikajuutikhanun Havaami. Una hulidjut tunihijuq nattumik-hivituniit, hiamitiqtukhaungit, ajuittiaqhimajunin uqaudjiqaqtut inmikkut imaaluu havagvingnun ajuqhautinun ikajuutikhat havaktinun ilainunlu ihuaqhaidjutikhainik ajuqhautinun tapkua hulaqutigijamingnun. Kivgaqtuutit piinialgit akiitumik, 24nik ikaangnirnik ubluni, saivani ubluini havainip. Kivgaqtuutit atuinialgit Inuktitut, Qablunaatut, Uivitunlu, Inuinnaqtunlu uqaqtiqarlutik.
- Havaguiqhimajut naunaijautait tunihijut naunaijautikhat ikajuutaujut havakti havaguirumi. Hiamitigahaungituu qaritaujakkut taimaaqhimajunin piinialik tamainun havaktinun aalamik havaaniktunun GN-kunni havaguiqtuluuniin GN-kunni. Naunaijautit pitqujait naunaijarlugit ihuangnirit atuqhimajatik ukualu ajuqhautit tapkua pijariaqaqtut ihuaqharlugit.

GN-kut akhuurutiaqaqtut pihimajumalugit imaaluu hakugikhijuumirlugit Inuit Uqauhiit kavamatkuni. Tamaqtailiniq imaaluu, maridjutit Inuit uqauhiit hivuliuvaktuq aviktuqhimajumi kavamatkuni hamanga Nunavut havaktautilugu 1999mi. *Inuit Uqauhingit Tammaqtailininga Maligaq* pijariaqaqtaat GN-kut nakuunik hulidjutinun akhuurutigilugu atungniq Inuktitut tamaini havagvingni Nunavunmi inuuqatigiiktut. Una ilaujuq aturjuumilirlugu Inuit uqauhia GN-kut havagviini imaaluu tunihilutik inungnun Inuit uqauhiitigut.

- Ikajurlugu atungnira Inuktitut havangnikkut uqauhiq kavamatkuni, GN-kut atuliqtaat nutaaq Inuit Uqauhiitigut Akhuurutikkut Maligaq uvani Tattiarnaqhilirvia 2017mi. Maliruagahat pijariaqaqtut ilitarilugit imaaluu aiturlugit havaktit kitut tautuktijut imaaluu uqauhiriinalirlugu inmi Inuit uqauhiitigut ajuitatik imaa ukiuq tamaat ikajuutinik pihimajut inmi uqauhiringnikkut aktilaangitiugt.
- Ilaujuq akhuurutiptingni Inuinnarnik havaktinirmun imaaluu hakugikhijuumirlugu atungnira Inuktitut kavamatkuni, GN-kut tunihijut Uqauhikkut ilihaidjutinik havaktinun Inuktitut, Qablunaatut Uivitunlu. Inuktitut ilihaidjutit tunijaujut tamaini Nunavunmi tamangni havalihaiqitunun imaaluu ajuittiaqhimajununlu. Qablunaatut Uivitunlu ilihaidjutit turaaqhimajut uqaungnikkut, tuhaanikkut, taiguarnikkut imaaluu titirangnikkut ajuitait tuglingmik uqauhirmik ilihaqitunun.

QANURILIURUTIKHAVUT

Tikinnahuaqtakhait imaalu turarviujut ihumagilugit amigaigjuumijut nampait Inuinnait havaktit

Una **Inuinnait havagvikhangit tikinnahuaqtakhait** imaatut atautimut nampait Inuinnait havaktit ihumagijaujut havaaniktukhat havagviujuni imaaluuniit havagvingit qakugunguqqan. Tikinnahuaqtakhat maliktaujut itqurniaqhimajut Inuit kivgarijaujut amigaitilangit (% Inuinnait havaktit) ukuak havagviujuni imaaluuniit havagvingit iniqhiniarnahugijut qakugu.

Tikinnahuaqtakhangit nampait Inuinnait havaktit, ukuangungittut Inuit kivgarijaujut amigaitilangit.

Una **Inuit havaakhangit turarviujut** naunaiqtauhimajut nampait Inuinnait havaktit uumani havaakhangit qanurinniit (e.g., Laisiqangittuq Ajuiqhattiaqhimajuq). Turarviujut maliktaujut itqurniaqhimajut Inuit kivgarijaujut amigaitilangit (% Inuinnait havaktit) ukuak havagviujuni imaaluuniit havagvingit iniqhiniarnahugijut qakugu. *Turarviujut nampait Inuinnait havaktit, ukuangungittut Inuinnait kivgarijaujut amigaitilangit.*

Tamna itqurniaqhimajut **Inuit kivgarijaujut amigaitilangit** imaatut puisantinga (%) ukuat Inuinnait havaktit pidjutiaqtun nampainun tikinnahuaqtangit turarviujuluuniit. Inuit kivgarijaujut amigaitilangit itqurniaqhimajut, naunaijautaataat pidjutigiplugu naunaijautikhanik pidjutaujut taimatun atautimut nampainnik havaakhat nampainniklu havaktiniktun havaakhat, imaaluuniit aktikutilanga, qakuguluuniit. *Tamna itqurniaqhimajut Inuit kivgarijaujut amigaitilangit ihumagijaujukhaungittut tikinnahuaqtangit turarviujuluuniit pidjutaujunun.*

Inuinnait havagvikhait tikinnahuaqtakhait turarviujut iniqhimajait havagviujut imaalu havagvingit

Havagviujut imaalu avikturniinni kuapuliisit iniqhimajait Inuinnait havagvikhangit tikinnahuaqtakhat turarviujut ihumagiplugit havagvikhat Nunavunmi tamainni nunallaani havagviit najugainni. Pidjutaujut ilaujut:

- Hailijut, havagumajut imaalu upalungaiqhimajut Inuit kavamatkunni havagvikhangit havaakhat;
- Aullaningit nampainnik Inuit ajuiqhimajut hadja imaalu hivunirmillu hailijut havaakhat imaalu pijauulluarumajut havaakhat;
- UUktuutikhat ajuitunun Inuinnarnun talvuuna GN-kut imaalu aallat havagviujukhat avikturnianni;
- Qanikkut iidjuhingit havaktiit imaalu havaktikhaqhiurnikkut GN-kunni;
- Aulladjutikhanun pitqujauhimajut imaalu angiqtauhimajut havaakhat imaalu maniit atugakhat; imaalu
- Havaktikhaitut imaalu itqurniaqtaujut havaktit taimmaaqpaktun amigaitilangit havagviujunni kuapulisitkunniluuniit.

Piliuramik tikinnahuaqtangit turarviujuluuniit, iniqhimajait imaalu avikturniinni kuapuliisit avatqulimaittut angiqtauhimajut namapait havaakhat tamainni havaakhangit qanurinniit ubluanit IEP. Kihimi, angiqtauhimajut nampait havaakhat tamainni havaakhangit qanurinniit aallangurniarunaqhiijut hivitunianni IEP, taimatun tikinnahuaqtangit turarviujuluuniit aallangurniarunaqhiijut.

Ukiuq tamaat tikinnahuaqtakhat, turarviujut hivuliutijakhanut ilaujut imaalu hivulliutijakhat ilaujut havagviujuni imaaluuniit havagvingit Havaanut Upalungaijautit. Ukiuq tamaat IEP-tit ilaujut atahirmi ukiumi Inuinnarnik havaktiliriniq pinahuaqtait turaagait tikittumajait ukuallu hivulliutikjakhat qanuriliurutikhat pingahuni ukiuni hivitunianik Havaanut Upalungaijautit. Ukiuq tamaat IEP-tit “aullajumik” upalungaijautit nutannguqtiqtauhimajut ukiuq tamaat havaktautitlugit Havaakhanun Upalungaijautikhat imaalu Nalautinniaqhimajuni Havagviuplu Hivunikhaliurutaa.

Annual tikinnahuaqtangit turarviujuluuniit aallatqingniarunaqhiqut havagviujunit IEPs talvunga 2023, naunaijaqtauhimagamik amihunit hadja pidjutaugut taimatun:

- Angiqtauhimajut aallangurniit namapithavaakhat imaalu/imaaluuniit maniit aulajjutikhaat;
- Angiqtauhimajut aallangurniit havagviup naunaitkutangit;
- Angiqtauhimajut aulladjutikhanun hivulliutijakhat;
- Hadja havaktikhaqangittut; imaalu
- Nutaaq havaktikhaittut nahurijaujut qakugunnuaq.

Piliuqtugut GN-tamainni tikinnahuaqtakhanginnik imaalu Turarviujut 2023mut

GN-tamainni tikinnahuaqtakhanginnik imaalu turarviujut piliuqhimajut aullajumik tikinnahuaqtakhanginnik imaalu turarviujut iniqhimajait ukuallu avikturniinni kuapuliisit amigaigjuumilugit nampait Inuinnait havaktit. Tikinnahuaqtanginnik imaalu turarviujut uqaqhimajut imaatut “FTEs” imaaluuniit ubluq tamaat havaktunun aadjikutait. Taimaittumik havakti havaktuq ublup nappainnani imaatun 0.5 FTE, imaaluuniit nappainnani FTE.

Qiqaijalirvia 31, 2020, nahuurijugut GN-kut havaktitilirniaqtun 2,040 Inuinnarnik (FTEs). Hamna pidjutiqaqniaqtuq itqurniaqhimajut Inuit kivgarijaujut amigaitilangit imaatun 54%, pidjutigiplugit atautimut nampait GN-kunni havaakhat imaalu aktikutilanga taffumani. Amigaigjuumijut 284 Inuit FTEs talvunga Qiqaijalirvia 31, 2017.

Qiqaijalirvia 31, 2023, nahuurijugut GN-kut havaktitilirniaqtun 2,300 Inuinnarnik (FTEs). Hamna pidjutauniaqtuq imaatun itqurniaqhimajut Inuit kivgarijaujut amigaitilangit imaatun 58%, pidjutigiplugit atautimut nampait GN-kunni havaakhat imaalu aktikutilanga taffumani. Amigaigjuumijut 260 Inuit FTEs taffumani tikinnahuaqtakhat uumani Qiqaijalirvia 31, 2020.

TURARVIUJUT HAVAKTILIRINIQ NAUNAITKUTIKHAIT

HAVAAKHAT NAUNAITKUTIKHAIT	INUINNAIT HAVAGVIKHANGIT TURARVIUJUT (FTEs)*					
	HADJA (talvunga Qiqaijalirvia 31, 2017)		HIVIKITTUMI (tikitpan Qiqaijalirvia 31, 2020)		AKKUNGANI HIVIKINNIANIK (tikitpan Qiqaijalirvia 31, 2023)	
	Inuit Havaktut	% Inuit	Inuit Havaktut	Itqurniaqhimajut % Inuit	Inuit Havaktut	Itqurniaqhimajut % Inuit
Atan'ngujat	12	36%	16	43%	20	55%
Angajukhiit Atan'ngujat	20	15%	38	25%	45	29%
Akunnganiitut Atan'ngujat	92	27%	119	31%	145	38%
Ajuiqhattiaqhimajuq	348	27%	426	30%	535	36%

Laisiqangittuq Ajuiqhattiaqhimaquq	428	60%	489	67%	545	71%
Titiiqqinirmut Ikajuqtuq	856	86%	952	89%	1,010	90%
ATAUTIMUT PINAHUAQTAIT Havagviujut, Havagvingit, Katimajiit Kuapuliisitkullu	1,756	50%	2,040	54%	2,300	58%

* Nunairlugu nampait ukuat Inuit FTEs qanittuanun titiraqhimaquq imaalulaungittut kavamatkuni tikkuuqtauhimajut, Kavamaujunni havaktiujut, Sivuliqtiksatsat ajuiqhajut, havallaktuq havaktit, himmautaullakhimajut ilihajit, imaalulavaktiullaktun havaktit.

Tamna GN-kut nahuurijut amigaigjumilugit nampait Inuinnait havaktit tamainni havaktiliriniq naunaitkutikhait hivikittumi (2020) imaalulavaktiullaktun havaktit, Tamna turarviujut havaktiliriniq naunaitkutikhait aallanguarniarunaqhijut hivuitunianni pidjutaujut havagviujunni pidjutaujut imatut:pinahuaruti imaalulavaktiullaktun havaktit, tunijaujukhat pitqujauhimajut; havaktit taimaaqattaqtun imaalulavaktiullaktun havaktit; imaalulavaktiullaktun havaktit imaalulavaktiullaktun havaktit imaalulavaktiullaktun havaktit.

Atuliqpaliajavut GN-kut-tamainun hulidjutikhanun upalungaijautinun 2023mun

Una Upalungaijautiluaq Inuinnarnik Havaktiliriniq Ihumaliurutait hamunga 2023mun ilaujut naittut hulidjutikkut upqalungaijaut tamna pihimajut katulaatigut atuqtaujukhaq hamunga Qiqaijalirvia 31, 2023. Atulirnikhaa havaktauhimajut talvanga iniqtiqhimaquq Upalungaijautiluaq IEP havaktautilugu uvani 2017-2018milu. Hulidjutinun upalungaijaut nutaanguqtitauhimaarniaqtuq.

Naunaijaqtahimajut turaaqhimajut pijaangini tapkua Nunavut Kavamanga imaa:

- Aularaanginaqtumik imaalulavaktiullaktun havaktit kavamatkuni;
- Hakugiktuq imaalulavaktiullaktun havaktit; imaalulavaktiullaktun havaktit;
- Tunganaqtumik imaalulavaktiullaktun havaktit.

1. AULARAANGINAQTUMIK IMAALU KIVGAQTUNGNIRMUN KAVAMATKUNI

PINAHUAQTAIT	NIRIUKTAUJUT QANURINIIT
Naunaijarlugit imaalulavaktiullaktun havaktit ajuqhautit haffumunga Inuinnarnun havaktitnirmun Kavamatkuni Nunavunmi.	<ul style="list-style-type: none"> • Tautungnaqtutigit-pihimajut GN-kut-tamaini imaalulavaktiullaktun havaktit IEPngit maligahat pivallianirmun imaalulavaktiullaktun havaktit atulirnikkut turaaqhimajut hulidjutait.

QANURILIURUTIKHAT	HIVITUNIKHAIT
1.1 Ihivriurlugit IESC pitqujaujut unguvaqtirlugit ajuqhautit imaalulavaktiullaktun havaktit kitut GN-kunni-tamaini hulidjutikhat haffumunga Upalungaijautiluaq IEP, ihuangnikkut.	2017-2018
1.2 Iliurarlugit hanaqidjutit havangnikkut upalungaijautit tungavigilugit haffumunga Inuinnarnun havaakhanun imaa qitqani timiujut, havagviit kuapaliisillu.	2017-2018 aulahimaaqtumik

QANURILIURUTIKHAT	HIVITUNIKHAIT
1.3 Havagludit naunaijattiaqhimajut GN-kunni havaangitigut naunaijautit unniudjutait havaangitigut imaalu iliarlugit Inuinnarnun havaakhanun upalungaijautit.	2017-2018 aulahimaaqtumik
1.4 Aturlugit Nunavunmi Inuinnarnun Havaktinirmun Naunaijautit ikajuutikhat hivitujumik-kiklikhainik Inuinnarnik havaktinirmun hanaqidjutit imaalu hulidjutit.	2017-2018 aulahimaaqtumik
1.5 Upalungaijarlugit naunaijattiaqhimajut Inuinnarnun Havaakhanun Upalungaijautit hamunga 2023mun tamainun havagviinun imaalu angijut aviktuqhimajumi kuapaliisit.	2017-2018
1.6 unniudjutigilugit malruiqurlugu-tatqiqhiut qanuriniitigut atulirnirit havagviitigut Inuinnarnun Havaktinikkut Upalungaijautit hamunga 2023mun.	2018-2019 aulahimaaqtumik
1.7 Nutaanguqirlugu Upalungaijautiluaq IEP hamunga 2023mun munarittiarlugit nutaanguqtirutait havagviitigut IEPngit hamunga 2023mun atungniitigut.	2019-2020 aulahimaaqtumik
1.8 Aulahimaaqtumik naunaijarlugit uqautigilugillu ajuqhautit haffumunga Inuinnarnun havaktinirmun imaatun Upalungaijautiluaq IEP havagviillu IEPngit nutaanguqtirhimalugit.	2019-2020 aulahimaaqtumik
1.9 Kikilirlugit ilaliutihimajut nutaat havaakhat havagviit aviktuqhimajullu uqautigitinagit inmi atuqtatik havaktiqangitut havaakhat.	2019-2020 aulahimaaqtumik
1.10 Atuliqtilugit imaalu ikajurlugit atulirniragun imaalu tuhaqihimaarlugit havaakhatigut atugahat imaalu havaakhatigut ikajuutikhait Inuinnait.	2019-2020 aulahimaaqtumik
1.11 Ihuaqharlugit Havaktut iglukhaitigut maliruagahat imaalu havaklugit ihuaqhaidjutikhat havaktit iglukhaitigut pinahuarutit.	2019-2020 aulahimaaqtumik
1.12 Nutaanguqtirlugu GN-kut Havaktuliqijit Hanaqidjutaa (2014-2018) atulirlugulu.	2019-2020 aulahimaaqtumik
1.13 Havaklugit atuliqtilugillu hanaqidjutit turaaqhimalirlugit HRtkut maliruagahaini imaalu pinahuarutini haffumunga Inuinnatnik havaktinirmun.	2020-2021 aulahimaaqtumik
1.14 Havaklugit atuliqtilugillu pinahuarutit ikajuutillu upalungaijarlugillu munarilugillu qanuq nakuunirit.	2020-2021 aulahimaaqtumik
1.15 Ihivriurlugit Inuinnarnik Havaktinirmun Upalungaijautit hamunga 2023mun imaalu pinahuarutit maligahait upalungaijautit atulliqnikhaanun katulaatigut atuqniqaqtut 2033mun.	2022-2023

2. HAKUGIKTUMIK IMAALU AJUITTIAQHIMAJUT HAVAGVIIT

PINAHUAQTAIT	NIRIUKTAJUT QANURINIIT
Tunihilutik tamatkiumajunik iliharnirmik, ilihaidjutinik, havaakhatigullu pivallidjutikhatigut pinahuarutit ihuaqhijuumiriangani Inuinnarnik havaktinirmun hakugikhijuumirlugu kavamatkut.	<ul style="list-style-type: none"> Pijakhat hapkununga Inuinnarnun havaktunun pilugit imaalu nakuunikkut inirlugit inmi piumajatik havaakhatigut maligahait iluani GN-kut. Havagvik pijakhanik ajuittiarjuumidjutikhat ihuaqtumik kavamatkunun.

QANURILIURUTIKHAT	HIVITUNIKHAIT
2.1 Aulahimaaqtumik tunihilutik imaalu naunaijaqhimaarlugit aulahimaaqtut iliharnirit, ilihaidjutit, havaklugillu pinahuarutit hapkununga Inuinnarnun havaktinun.	Aulahimaaqtumik
2.2 Aulahimaaqtumik tunihilutik ihivriuqhimaarlugit iliharnirit, ilihaidjutit, havaklugit pivalliadjutikhat pinahuarutinun tamainun havaktinun.	Aulahimaaqtumik
2.3 Aulahimaaqtumik havaqatigilugit havagviit pijaangini manikhainik ikajuutikhainik tajauhimajunun ilihaidjutinun imaalu pinahuarutainun inungnun kivgaqtuqtunun.	Aulahimaaqtumik
2.4 Ilihaqtitilugit Hivuliqtikhanut Atanngujakhauliqtunun pinahuarutit hapkununga Inuinnarnun havaktiinarnun.	2017-2018 aulahimaaqtumik hamunga 2023mun
2.5 Ilihaqtitilugit Hivuliqtikhanut Atanngujakhauliqtunun, Atangujanun, Angajukhiilu Atangujanun pinahuarutait tamainun havaktinun.	2017-2018 aulahimaaqtumik hamunga 2023mun
2.6 Atulirnira nutaaq Amaaqtaarniq Iliharnikkut Pinahuarutit hapkununga Inuinnarnun havaktinun.	2017-2018 aulahimaaqtumik hamunga 2023mun
2.7 Atulirnira nutaap Havaakhanun angiklijuumiritikhat Pinahuarutit Inuinnarnun havaktinun.	2017-2018 aulahimaaqtumik hamunga 2023mun
2.8 Atulirnira nutaap Tingmidjutikhait Iliharaqtuqtut manikhait Inuinnarnun havaktinun.	2017-2018 aulahimaaqtumik hamunga 2023mun
2.9 Havaklugit imaalu tunilugit nutaat Maliruagahat Tungaviit pinahuarutait hapkununga Inuinnarnun havaktiinarnun.	2017-2018 aulahimaaqtumik hamunga 2023mun
2.10 Havaklugit imaalu tunilugit nutaat Maliruagahatigut Ajuittiarnirmun Ilihaidjutit pinahuarutait tamainun havaktinun.	2017-2018 aulahimaaqtumik hamunga 2023mun
2.11 Havaklugit atulirlugillu nutaat maniliqinikkut munaridjutikkut ilihaidjutit imaalu ihuaqhijuumirlugit maniliqtuinikkut ajuiqhaqtunun pinahuarutit.	2019-2020 aulahimaaqtumik
2.12 Havaklugit malaigahat ikajuutit pivallianirmun Inuinnarnun havaktinun atuqhugit pqaitauhimajut hapkunani Nunavunmi Inuinnait Havaktingit Naunaijainiq.	2020-2021
2.13 Havaklugit iliharnikkut ihariagijaujunun naunaijautit naunaijariangini ikajuutikhat Inuinnarnun havaatigut pinahuarutait.	2020-2021
2.14 Qiniaqhialutik pijakhanik angiklijuumiriangani havagvingmi ajuiqhaidjutikhat ilihaidjutikhallu kavamatkuni avatiini Nunavut, ilaujut Inuktut Uqauhiitigut pinahuarutit.	2020-2021
2.15 Havaklugit atulirlugillu akhut havaatigut ilihaidjutikkut pinahuarutit hapkununga Inuinnarnun ataninguriangini.	2020-2021 aulahimaaqtumik

Naunaijattiaqhimajuni IEPngit hamunga 2023mun, havagviit angijullu aviktuqhimajumi kuapaliisit titiraqhimajait hulidjutikhatigut upalungaijautitik amigaijuumijaangini ihuaqhijuumirlugillu Inuinnangnun havaktinun. Hapkua hulidjutikkut upalungaijautit pijauhijumajut nakuunikkut pijaangini naittumik-kikliqaqtut imaalu qitqani-kikliqaqtut tikinahuarutiat imaalu turaaqhimadjutait naunaijaqhimajut inmi IEPngini.

Havagviit Kuapaliisillu naunaijaijut siksiniq qanuriniinik hulidjutikhanik amigairjuumidjutikhat ihuaqhijuumirlugillu Inuinnarnun havaktitirnimmun:

Pihimablugit ihuarnikkut kavamatkut	<ul style="list-style-type: none"> • Kangiqhimalugit havagviitigut havangit • Havaklugit katimajit havaallu ikajuutiqaqtut Inuinnarnun havaktitirnimmun • Naunaijarlugit havaakhatigut ilihaidjutikhat imaalu apqutikhait pijaangini hivumuurutikhanun ihuaqtumik • Nakuuhijuumirlugu havagviup avatiit
Havaktukhaqhiuqtit havaanikitijullu	<ul style="list-style-type: none"> • Ihuaqhijuumirlugit havaktukhaqhiurnikkut havauhiit atuqtaujuullu • Atuqpalirlugit piinialgit havaktukhaqhiurnikkut ikajuutit • Piumanaqhilugit uvlau pihmalugit ajuittiaqhimajut Inuinnait • Havaklugit havaakhat uuktuqtaujuukhat valu apiqhuinikkut ajuittiarnikkut
Upalungaijainiq imaalu munariblugit ilihaidjutit pivalliadjutillu	<ul style="list-style-type: none"> • Tuhaqtihimaarlugit iliharnimmun imaalu ilihaidjutikhat pijakhat havaktinun • Upalungaijarlugit munarilugillu ilihautit, ilihaidjutit, havaakhanunlu pivalliadjutit • Upalungaijarlugit nakuunikhainun
Tunihinir iliharnimmik, ilihaidjutinik pivallianimmiklu	<ul style="list-style-type: none"> • Havaklugit havauhiitigut munaridjutit ilihaidjutini • Tunijumalugit havaakhaningnimmun ilihaidjutinik • Maniliqturlugit hivumuurutit ilihaidjutinun • Maniliqturlugit iluani kivgaqtungnimmun ilihaidjutinik havagvingmi • Atulirlugit GN-kut tamainun ilihadjutait Inuinnarnun havaktinun • Tunihilutik aalanik hivuliqhurnimmun imaalu atangujaunimmun ilihaidjutinik
Ikajuutaujut hivuani-havaktinagit ilihadjutait	<ul style="list-style-type: none"> • Tunihilutik nutaanik imaalu ihuaqhijuumiqhimajunik hivuani-havaktinagit ilihaidjutinik • Pihimalugit hivuani-havaktinagit naunaitkutikhaniklugit piinialingnik
Havaklugit inungnun ihaagutikhat tuhaqtidjutillu	<ul style="list-style-type: none"> • Havaqatigiingnimmun pilirlutik piumanariangini Inuinnarnun uuktuqtunun • Akhuurutigilugit GN-kut havagviit havagviumanimmun

Naunaitkutit ataani takunaqtut qanuriniit hulidjutikhat havagviit angijullu aviktuqhimajumi kuapaliisit atulipalijait.

QANURIT UT HULIDJU TAIT	HAVAGVIIT imaalu AVIKTUQHIMAJUMI KUAPALIISIT														
	CG Sku t	CH kut	EDT kut	EDU tkut	EIA kut	EN Vku t	FIN kut	FS kut	HEA tkut	HRt kut	JUS kut	NAC tkut	NHC tkut	QEC tkut	
Ihuaqtut inungnun kivgaqtuuti t	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Havaktukh aqhiuqtit havaaniktit ijullu	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	
Ilihaidjutit pivallianir munlu upalungaij autit	X		X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	
Iliharniq, ilihadjutit pivalliadjut illu	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Hivuani- havaktinan i ilihaidjutit	X	X		X		X			X		X			X	
Inungnun ihaagutit/ tuhaqtidjuti t	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	

GN-kut munaqhivaktun unniudjiplutiklu aullaninganun Inuinnarnik havaktitaulirnikkut

GN-kut atuliqtitihimajut qanuriliurutikhanik naunaiqtauhimajunik *Upalungaijautiluaq Inuinnarnik Havaktiliriniq Ihumaliuruta 2023mun* titiraliqtaungmat ukiungani 2017-2018, ukuallu aullaranginnaqtumik qanuriliurutikhaliuqhijimajut naunaiqtauhimajut hivuani Inuinnarnik havaktitaulirnikkut upalungaijautit. Qanuriliurutikhangat upalungaijaut imaatut nutaanguqtiqattaqtaujukhaq upalungaijautikhat ihuaqhaqtauqattaqaktumik qakugungurangat.

Havagviita Inuinnarnik Havaktitaulirnikkut Upalungaijautit IEP-tit 2023mun ilaujut Inuinnarnik havaktiliriniq pinahuaqtait turaagait, tikittumajait imaalu qanuriliurutikhanginik upalungaijautikhat. Atulirnikanut havagviujut qanuriliurutikhangit upalungaijautit aullaranginnaqtumik talvanganiit 2017-2018. Havagviit imaalu avikturiniinni kuapullisittut titiraqaktut amihuiqtuquhuigu ukiungani Havagvianun Havaktulijittkunun talvuuna aullaninganun atuliqpallianikanut IEP-tik.

Aullaninganun unniudjutit iluanni havaktunun titiqqat pipkaidjutikhat havagvilluanganni tutqiqhautikhanik Inuinnarnik havaktiliriniq munarilugit qanuriniit imaalu naunaijaiplutik iniqtaujakhainnik. Pipkaivaktun havagvilluanganni naunaiqhilutik ajuqhautajut pivikhainniklu Inuinnarnik havaktiliriniq ilijaujakhainnik qulvautqijamun havagviannit GN-kunni tamainnun.

Qanuriliurutikhangit upalungaijautit uumani Upalungaijautiluaq IEP imaalu havagviita Inuinnarnik Havaktitaulirnikkut Upalungaijautit IEP-tit 2023 atuqtauvagiakhanik hivitujumun. Qanuriliurutikhat naunaijaqtauhimajut imaaluuniit qulvauqijami. Naunaijattiaqhimalutik upalungaijautikhat, iluanni upalungaijautikhat havaktaulutik hivuani tamainnit qanuriliurutikhanit atuliqtautinnagit.

Naunaijattiaqhimajut, hivulliutijakhat qanuriliurutikhait naunaiqtauhimajut tikittukhami maniliqinirmut ukiungani GN-kut ukiuq tamaat HHavaanut Upalungaijautit imaalu Maniit Atuqtakhat havaktaunianni. Ukiuq tamaat IEP-tit ilaujut tamarmik havagvinni imaalu havagviujut Havaanut Upalungaijautit. Ukiuq tamaat IEP-tit ilaujut atahirmi ukiumi Inuinnarnik havaktiliriniq pinahuaqtait turaagait tikittumajait ukuallu hivulliutikjjakhat qanuriliurutikhat pingahuni ukiuni hivitunianik Havaanut Upalungaijautit imaalu uqaqhimajunik aullaninganun atuliqpallianikhanut aippanganimit qanuriliurutikhangit. Havaanut Upalungaijautit imaalu Ukiuq tamaat IEP-tit hailijut GN-kunni havaktiinnun imaalu Nunavummiut uumani Havagviata Kiinaujaliqijikkut qaritaujakkuurutaani.

Inuinnarnik havaktiliriniq kihititirutit naunaiqtait qanurinniit uktuutainnit havagviujut havagvingillu amigaijuuminahuaqhugit Inuinnarnik havaktiliriniq. Hapkuat kihititirutitT makpiranguqtauvaktut hitamaiqtukhugu ukiuq uumani *Uvunga Tautungnarnaqtumik Kavamatkunni Havagviinni* (TRPS) unniudjutit. Aallat naunaitkutikhat talvuuna Inuinnarnik havaktiliriniq ilaujut s GN-kut *Kavamatkunni Havagviinni Ukiuq Tamaat Unniudjutainni* (PSAR). TRPS unalu PSAR runniudjutit inungnun hailijut uumani Havaktulijijitkut qaritaujaliqutaanni.

NAUNAIQHITTIARUMAGUVIT

Naunaiqhittiarumaguvit talvuuna *Upalungaijautiluaq Inuinnarnik Havaktiliriniq Ihumaliuruta 2023mun imaaluuniit* Inuinnarnik Havaktiliriniq pinahuarutit imaalu uuktuutikhangit GN-kunni havaktiinun, hivajarlugu:

Sivumuaqatigiit Havagvia, Havagviat Havaktuliqijitkut

sivumuaqatigiit@gov.nu.ca

Tamna *Upalungaijautiluaq Inuinnarnik Havaktiliriniq Ihumaliuruta 2023mun naunaiqhittikhangit naunaitkutikhanik talvuuna* Nunavunmi havagvikhat imaalu Inuinnarnik havaktiliriniq GN-kunni. Turaarvikhat naunaiqhivikhanun tunijauhijamun hamani.

NUNAVUT KAVAMANGA

Havagviat Havaktuliqijitkut

<https://www.gov.nu.ca/in/human-resources/information/titiqqat-tuhadjutikhatlu>

- *Upalungaijautiluaq Inuinnarnik Havaktiliriniq Ihumaliuruta 2023mun*
- Upalungaijautiluaq Inuinnarnik Havaktiliriniq Ihumaliuruta Qaritaujakkut Unniudjut
- HR Qanuriliurutikhat
- Havaktikhaliqijit Maliktakhait
- Inuinnarnik Havaktiliriniq Kihititirutit (TRPS unniudjutit)
- Atugakhat
- Kavamatkunni Havaktut Ukiuq Tamaat Unniudjutit (PSAR)

<https://www.gov.nu.ca/in/human-resources/information/inuit-employment-and-training>

- Inuinnarnik Havaktitaulirnikkut Upalungaijautit
- Inuinnarnik Iliarnikkut Pinahuarutit

<https://www.gov.nu.ca/in/training-calendar>

- Nunallaamut Kivgaqtuinnikkut Ilihautit Tatqiqhiutait

Havagviat Kiinajaliqijikkut

<https://www.gov.nu.ca/in/finance>

- Maniit atugakhat imaalu Havaanut Upalungaijautit, ilaujut ukiuqtamaat Inuinnarnik Havaktitaulirnikkut Upalungaijautit

Havagviat Pitquhiliqijikkut

<https://www.gov.nu.ca/in/pitquhiliqiyikkut/information/inuinnait-katimayit-ilumuurutiuyut-havauhiq>

- *Iviqtippalliajut: Aullaniganut Iniqpalliadjutikhannut 2018-2023* (2018)

KAVAMANGA KANADAP

Nunaqaqqaqtunit Inungnit Naunaijaut–Nunavunmi Inuinnait Ilagiarutaat 2017 (Tarium Hikutirvia 2018)

<https://www150.statcan.gc.ca/n1/dailj-quotidien/181126/dq181126d-eng.htm>

Nunavunmi Inuinnait Havaktingit Naunaijainiq (NILFA) Unniudjut (Niqiliqivik 2018)

<https://www.canada.ca/en/employment-social-development/corporate/reports/research/nunavut-inuit-labour-force-analysis-summari.html>